

โครงการอนุรักษ์โบราณสถานเนื่องจากอุทกภัย

งานอนุรักษ์โบราณสถาน วัดตะไกร

ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ปีงบประมาณ ๒๕๕๐

เสนอ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

โดยทางหุ้นส่วนจำกัด ธงชัย กายเพชร

วัดตะไกรตั้งอยู่ทางทิศเหนือนอกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา เป็นวัดเก่าในกลุ่มโบราณสถานริมคลองสระบัว ที่ตั้งทางการปกครองขึ้นอยู่กับ ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดตะไกรมีการก่อสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น และต่อมาได้รับการปรับปรุงก่อสร้างเพิ่มเติมเรื่อยมาจนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 จากนั้นจึงถูกทิ้งร้างลงไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จึงมีผู้คนกลับเข้ามาใช้พื้นที่ตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 4-5 เรื่อยมาจนหลังจากนั้นจึงถูกทิ้งลงไปจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

โบราณสถานในความควบคุมดูแลของกรมศิลปากรนั้น นอกจากจะชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลาแล้ว ยังได้ผ่านวิกฤตการณ์ต่างๆทั้งจากภัยธรรมชาติและน้ำมือมนุษย์มาหลายครั้งหลายครา ในส่วนของภัยจากน้ำมือมนุษย์นั้น กรมศิลปากรได้ออกมาตรวจการควบคุมและป้องกันไว้อย่างเข้มงวดแล้ว แต่ในส่วนของภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้นั้น ถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก แต่ก็ทำให้เกิดความเสียหายแก่โบราณสถานอย่างมาก ภัยธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งนั้นคือ อุทกภัย เนื่องจากภูมิประเทศของเกาะเมืองอยุธยานั้นมีแม่น้ำสามสายล้อมรอบและมีคูคลองอยู่มากมาย ทุกครั้งที่น้ำเหนือไหลบ่าลงมามาก โบราณสถานบริเวณรอบเกาะเมืองก็จะประสบกับอุทกภัยทุกครั้ง โดยเฉพาะเหตุการณ์อุทกภัยเมื่อช่วงปลายปี พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมาซึ่งถือเป็นอุทกภัยครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่จังหวัดภาคกลางของประเทศไทยรวมถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ดังนั้นกรมศิลปากรโดยอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จึงดำเนินงานโครงการอนุรักษ์โบราณสถานเนื่องจากอุทกภัย ปีงบประมาณ 2550 ขึ้นมาเพื่อที่จะดำเนินการฟื้นฟูและซ่อมแซมความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมถึงการวางแผนการป้องกันอย่างยั่งยืน เพื่อรับมือกับเหตุอุทกภัยที่อาจจะเกิดขึ้นอีกครั้งในภายภาคหน้า

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

โดย ห้างหุ้นส่วนจำกัด ธงชัย กายเพชร

มีนาคม 2551

อธิบดีพนักงานการจาก
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

คำนำ

สารบัญ

บทนำ

บทที่ 1 ประวัติความเป็นมา

1.1 ที่ตั้ง

1.2 ประวัติและความสำคัญ

1.3 ประวัติการดำเนินงานที่ผ่านมา

1.3.1 การดำเนินงานชุดคั่นชุดแต่งทางโบราณคดีวัดตะไกร ปี 2542

1.3.2 การชุดคั่นแนวผนังสระน้ำหมายเลข 2 ด้านทิศเหนือ ปี 2542

1.3.3 การดำเนินงานการบูรณะโบราณสถานวัดตะไกร ปีงบประมาณ 2544

บทที่ 2 โบราณสถานก่อนการดำเนินงานบูรณะฟื้นฟู

บทที่ 3 โบราณสถานภายหลังการดำเนินงาน

3.1 งานทำความสะอาดและกำจัดวัชพืช

3.2 งานวัสดุพืชพันธุ์

3.3 งานป้ายและสาธารณูปโภค

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

รายการประกอบแบบ

บทนำ

หลักการและเหตุผล

วัดตะไกร ตั้งอยู่ทางทิศเหนือนอกเกาะเมือง ในเขตพื้นที่ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ห่างจากวัดหน้าพระเมรุไปทางทิศเหนือ 300 เมตร สภาพแวดล้อมของโบราณสถานวัดตะไกร มีถนนทางเดินโคจรอบเขตโบราณสถาน ตำแหน่งที่ตั้งพิกัดแผนที่ UTM 47 P 1588724 N 667865 E ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เส้นรุ้ง 14 องศา 21 ลิปดา 50 ฟลิปดาเหนือ เส้นแวง 100 องศา 33 ลิปดา 36 ฟลิปดาตะวันออก แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศประเทศไทย 1: 50,000 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรมแผนที่ทหาร ราว 5137 IV ลำดับชุด L 7018 พิมพ์ครั้งที่ 1 – RTSD

วัดนี้ไม่ปรากฏหลักฐานทั้งทางด้านเอกสารและศิลาจารึกเกี่ยวกับประวัติการก่อสร้าง วัดตะไกรไม่ปรากฏหลักฐานทางเอกสารในพงศาวดารว่าใครเป็นผู้สร้าง แต่ชื่อวัดได้ปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นสมัยอยุธยา หลักฐานทางเอกสารที่ไม่ชัดเจนว่าใครเป็นผู้สร้างจึงไม่สามารถกำหนดอายุได้

โบราณสถานวัดตะไกร ประกอบด้วยพื้นที่เขตพุทธาวาส และพื้นที่เขตสังฆาวาส

ในส่วนของเขตพุทธาวาสนั้นวางตัวในแนวแกนตะวันออก – ตะวันตก มีเจดีย์แปดเหลี่ยมเป็นประธาน ด้านหน้าเป็นวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศใต้มีแถวของเจดีย์ราย 12 องค์ ทิศเหนือมีเจดีย์รายทรงกลมบนฐานแปดเหลี่ยม 3 องค์ ปรางค์ 1 องค์ และอาคาร 1 หลัง ทั้งหมดมีกำแพงแก้วล้อมรอบ ทางทิศตะวันออกของกำแพงแก้วมีสระน้ำ 2 สระ

อุโบสถอยู่ทางทิศตะวันออกเชิงใต้ของเขตพุทธาวาส มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ทางทิศตะวันออกของสระน้ำมีอาคารอีก 1 หลัง

เขตสังฆาวาสอยู่ทางทิศใต้ของเขตพุทธาวาส พบฐานสิ่งก่อสร้างกระจายตัวอยู่ 3 หลัง ถูกล้อมรอบด้วยกำแพงวัด

จากลักษณะแผนผังจะเห็นได้ว่าเป็นแผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนต้น คือ วิหารจะตั้งอยู่ทางด้านหน้าเจดีย์ประธาน

จากการขุดแต่งทางโบราณคดีได้พบหลักฐานพอที่จะสันนิษฐานได้ว่า วัดตะไกรมีการก่อสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น และต่อมาได้รับการปรับปรุงก่อสร้างเพิ่มเติมเรื่อยมา จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 จากนั้นจึงถูกทิ้งร้างลงไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ราวช่วงรัชกาลที่ 4-5 จึงได้มีผู้คนเข้ามาใช้งานอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นจึงถูกทิ้งลงไปจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

โบราณสถานในความควบคุมดูแลของกรมศิลปากรนั้น นอกจากจะชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลาแล้ว ยังได้ผ่านวิกฤตการณ์ต่างๆ ทั้งจากภัยธรรมชาติและน้ำมีอมนุญช์มาหลายครั้งหลายครา ในส่วนของภัยจากน้ำมีอมนุญช์นั้น กรมศิลปากรได้ออกมาตรการควบคุมและป้องกันไว้อย่างเข้มงวดแล้ว แต่ในส่วนของภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้นั้น ถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก แต่ก็ทำให้เกิดความเสียหายแก่โบราณสถานอย่างมาก

สำหรับโบราณสถานในความดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาว่าร้อยแห่งนั้น ภัยธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งนั้นคืออุทกภัย เนื่องมาจากภูมิประเทศของเกาะเมืองอยุธยานั้นมีแม่น้ำสามสายล้อมรอบและมีคูคลองอยู่มากราย ทุกครั้งที่น้ำเหนือไหลบ่าลงมาจากโบราณสถานบริเวณรอบเกาะเมืองก็จะประสบกับอุทกภัยทุกครั้ง โดยเฉพาะเหตุการณ์อุทกภัยเมื่อช่วงปลายปี พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมามีถึงเป็นอุทกภัยครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่จังหวัดภาคกลางของประเทศไทยรวมถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งทางอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาก็ได้ดำเนินการเฉพาะหน้าด้วยการป้องกันและควบคุมน้ำไม่ให้เข้าสู่ภายในโบราณสถาน อย่างไรก็ตามโบราณสถานบางแห่งก็ยังคงประสบปัญหาน้ำท่วมขังและการทรุดตัวจากน้ำใต้ดินอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วัตถุประสงค์

เมื่อผ่านพ้นเหตุอุทกภัยและระดับน้ำลดลงไปจากโบราณสถานแล้ว อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาจึงได้ทำการสำรวจความเสียหายของโบราณสถาน เพื่อที่จะดำเนินการฟื้นฟูและซ่อมแซมความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมถึงการวางแผนการป้องกันอุทกภัยอย่างยั่งยืน เพื่อรับมือกับเหตุอุทกภัยที่อาจจะเกิดขึ้นอีกครั้งในภายภาคหน้า

สภาพโบราณสถานและสภาพภูมิทัศน์ ภายหลังถูกน้ำท่วมขังเป็นระยะเวลาานกว่าสองเดือนเศษ ได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมขังอยู่ที่มีความสูงประมาณ 1.00 เมตร โดยมีเป้าหมายดังต่อไปนี้

1. กำจัดวัชพืชโคยตัดหรือถอนรากไม้ที่ฝังในชั้นอิฐออกให้หมด
2. ให้ทำความสะอาดผิวปูนฉาบและผิวอิฐเดิมทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ ในบริเวณที่มีคราบฝุ่นเกาะติดระดับน้ำท่วม(ที่ระดับความสูงประมาณ 1.00 เมตร) ด้วยการเช็ดพร้อมทั้งขัดล้างโคยใช้แปรงขนอ่อนแปรงเบาๆ แล้วล้างด้วยน้ำจนสะอาดและทิ้งไว้ให้แห้งสนิท
3. บุคลอกทำความสะอาดคลอง คูหรือสระน้ำ โดยกำจัดเศษขยะและวัชพืช และปรับสภาพน้ำ
4. โอบปรับพื้นที่เพื่อปรับปรุงดิน และปลูกหญ้าธรรมชาติ (หญ้าพื้นเมืองในพื้นที่) ในบริเวณที่กำหนด พร้อมทั้งโรยปุ๋ยและดินปลูกก่อนทำการดูแลรักษา จนกว่าหญ้าจะขึ้นสมบูรณ์

5. ปลุกไม้ชิ้นดินประเภทประคูป่า ในบริเวณที่กำหนด โดยต้องทำการปรับระดับพื้นที่ก่อน แล้วจึงนำทรายมาปรับระดับอีกครั้ง พร้อมทั้งโรยปุ๋ยและดินปลูกก่อนทำการปลูก
6. สร้างและติดตั้งป้ายและสาธารณูปโภค ในตำแหน่งที่กำหนดไว้ในแบบ ดังนี้
 - 6.1 แผ่นป้ายของซุ้มป้ายบรรราชขนาดใหญ่ จำนวน 1 ชุด
 - 6.2 แผ่นป้ายของป้ายบรรราชขนาดเล็ก จำนวน 8 ชุด
7. ซ่อมแซมซุ้มป้ายและสาธารณูปโภค ในตำแหน่งที่กำหนดไว้ในแบบ ดังนี้
 - 7.1 ซุ้มป้ายบรรราชขนาดใหญ่ ให้ทำการสำรวจโครงสร้างเสาไม้ หากมีการผุเพียงเล็กน้อยให้ทำการอุดโป๊วและทำสีใหม่ แต่ถ้าชำรุดเสียหายจนไม่สามารถใช้งานได้หรือเป็นอันตรายต่อโครงสร้างให้ทำการซ่อมเปลี่ยนใหม่ บัวและฐานเสาคอนกรีต ที่แตกร้าวให้ทำการฉาบปูนซ่อมให้เรียบร้อย ในขณะที่กระเบื้องหลังคาดินเผาที่ชำรุดหรือสูญหาย ให้ทำการซ่อมเปลี่ยน
 - 7.2 โครงป้ายบรรราชที่เป็นโลหะจำนวน 8 ป้าย และที่จ่อครดจักรยาน จำนวน 6 ชุด ให้ทำการขัดสนิมและทำสีใหม่
8. ถังขยะ จำนวน 2 ถัง ที่แตกร้าวให้ทำการซ่อมเปลี่ยนอิฐให้อยู่ในสภาพตามแบบมาตรฐาน

พื้นที่ดำเนินงาน

วัดตะไกร ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระยะเวลาดำเนินงาน

120 วัน ตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2550 ถึงวันที่ 8 เมษายน 2551

วิธีการดำเนินงาน

จ้างเหมาจ้างเหมาส่วนจำกัด ธงชัย กาษเพชร ดำเนินงาน ซึ่งควบคุมงานโดยอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

หน่วยงานรับผิดชอบ

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา กรมศิลปากร

บทที่ 1 ประวัติความเป็นมา

1.1 ที่ตั้ง

วัดตะไกร ตั้งอยู่ทางทิศเหนือนอกเกาะเมือง ในเขตพื้นที่ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ห่างจากวัดหน้าพระเมรุไปทางทิศเหนือ 300 เมตร สภาพแวดล้อมของโบราณสถานวัดตะไกร มีถนนทางเดินโดยรอบเขตโบราณสถาน ตำแหน่งที่ตั้งพิกัดแผนที่ UTM 47 P 1588724 N 667865 E ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เส้นรุ้ง 14 องศา 21 ลิปดา 50 พิลิปดาเหนือ เส้นแวง 100 องศา 33 ลิปดา 36 พิลิปดาตะวันออก แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศประเทศไทย 1:50,000 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรมแผนที่ทหาร ระวาง 5137 IV ลำดับชุด L 7018 พิมพ์ครั้งที่ 1 – RTSD

โบราณสถานใกล้เคียงมีดังนี้

ทิศเหนือ – มีวัดพระยาแมน วัดศรีโพธิ์ วัดพระงามและวัดจงกลม ซึ่งวัดพระยาแมนตั้งอยู่บนเนินดินสูงกลางทุ่งนามีพระอุโบสถเป็นประธานของวัด ทั้งนี้ น. ปากน้ำ ได้กล่าวถึงชื่อวัดเก่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งอยู่ถัดไปทางทิศเหนือของวัดจงกลม ในการสำรวจปี 2530 ว่าเคยมี วัดปราสาท ,วัดบัว และ วัดดอกไม้ ซึ่งในขณะนั้น (ปี 2530) ได้หายไปแล้วทั้ง 3 วัด '

ทิศใต้ – มีวัดโลกพระยา วัดหัสดาวาส เป็นวัดเก่ามีเจดีย์ฐานสูงเป็นประธานของวัด

ทิศตะวันออก-มีวัดหน้าพระเมรุและวัดใหม่คลองสระบัว

ทิศตะวันตก-วัดกุฎาทองและเป็นบริเวณทุ่งขวัญ ปัจจุบันเป็นทุ่งโล่งใช้เลี้ยงสัตว์ มองเห็นเจดีย์ประธานวัดกุฎาทองตั้งอยู่ห่างออกไป

คลองสระบัวเคยเป็นเส้นทางสัญจรสำคัญของกษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาสำหรับเสด็จออกจากพระราชวังตรงคลองท่อแล้วเลี้ยวเข้าคลองสระบัววัดตรงไปออกคลองบางขวดสู่เพนียดคล้องช้าง¹ และใช้เป็นเส้นทางติดต่อจากพระนครศรีอยุธยาออกไปทุ่งทางทิศเหนือ เริ่มต้นที่หน้าวัดเขาติน อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นลำคลองที่แยกออกมาจากแม่น้ำลพบุรี ผ่านตำบลโพธิ์สามต้น อำเภอบางปะหัน มาเชื่อมกับแม่น้ำลพบุรีช่วงที่ผ่านวัดหน้าพระเมรุ

การเดินทางเข้าโบราณสถานวัดตะไกร จากเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ใช้เส้นทางถนนไปวัดหน้าพระเมรุ แล้วเลี้ยวซ้ายจากนั้นเลี้ยวขวากลับผ่านวัดหัสดาวาส วัดโลกพระยา วัดตะไกรตั้งอยู่ติดกับวัดโลกพระยา โดยห่างจากวัดหน้าพระเมรุประมาณ 300 เมตร

1.2 ประวัติและความสำคัญ

¹ น. ปากน้ำ, “ข่าว-ขอมูลใหม่โบราณสถานสองฟากคลองสระบัว”, เมืองโบราณ ปีที่ 13 ฉ.3 (ก.ค.-ก.ย.)2530, หน้า 105-112.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 105.

วัดตะไกร วัดนี้ไม่ปรากฏหลักฐานทั้งทางด้านเอกสารและศิลาจารึกเกี่ยวกับประวัติการก่อสร้าง ไม่ปรากฏหลักฐานทางเอกสารในพงสาวดารว่าใครเป็นผู้สร้าง แต่ชื่อวัดได้ปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นสมัยอยุธยา หลักฐานทางเอกสารที่ไม่ชัดเจนว่าใครเป็นผู้สร้างจึงไม่สามารถกำหนดอายุได้

โบราณสถานวัดตะไกร ประกอบด้วยพื้นที่เขตพุทธาวาส และพื้นที่เขตสังฆาวาส

ในส่วนของเขตพุทธาวาสนั้นวางตัวในแนวแกนตะวันออก – ตะวันตก มีเจดีย์แปดเหลี่ยมเป็นประธาน ด้านหน้าเป็นวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศใต้มีแถวของเจดีย์ราย 12 องค์ ทิศเหนือมีเจดีย์รายทรงกลมบนฐานแปดเหลี่ยม 3 องค์ ปรางค์ 1 องค์ และอาคาร 1 หลัง ทั้งหมดมีกำแพงแก้วล้อมรอบ ทางทิศตะวันออกของกำแพงแก้วมีสระน้ำ 2 สระ

อุโบสถอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเขตพุทธาวาส มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ทางทิศตะวันออกของสระน้ำมีอาคารอีก 1 หลัง

เขตสังฆาวาสอยู่ทางทิศใต้ของเขตพุทธาวาส พบฐานสิ่งก่อสร้างกระจายตัวอยู่ 3 หลัง ถูกล้อมรอบด้วยกำแพงวัด

จากลักษณะแผนผังจะเห็นได้ว่าเป็นแผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนต้น คือ วิหารจะตั้งอยู่ทางด้านหน้าเจดีย์ประธาน

วัดตะไกร ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติในประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 60 ตอนที่ 39 วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2486

ความสำคัญของคลองสระบัว

คลองสระบัวเป็นเส้นทางคมนาคม สันจรติดต่อกับชายทางทิศเหนือของกรุงศรีอยุธยา อดีตราชธานีแห่งสยามที่สำคัญเส้นทางหนึ่ง คลองสระบัวนั้นเป็นคลองลัดเชื่อมคลองบางขวดกับแม่น้ำลพบุรี หรือคลองเมืองโคขัยแยกจากคลองบางขวดบริเวณวัดจี้ว ตัดตรงลงมาทางทิศใต้ออกสู่คลองเมืองหรือแม่น้ำลพบุรี ตรงข้ามกับพระบรมมหาราชวังของกรุงศรีอยุธยารวมความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร

อนึ่งแม่น้ำลพบุรีแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตจังหวัดสิงห์บุรีไหลผ่านจังหวัดลพบุรีแล้วลงมาทางทิศใต้ผ่านอำเภอมหาราช ก่อนเข้าสู่อำเภอบางปะหัน ส่วนแม่น้ำโพธิ์สามต้นผ่าน วัดช้างวัดคูม เพนียดคล้องช้าง วัดสามวิหาร วัดแม่ปางปลื้ม เรียกว่าคลองบางขวด แล้วไหลวกไปทางตะวันตก เป็นคลองเมืองหรือแม่น้ำลพบุรี กลายเป็นคูเมืองของกรุงศรีอยุธยาทางทิศเหนือ ก่อนที่จะบรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาที่หัวแหลม

ริมคลองสระบัวทั้ง 2 ฟัง ปรากฏหลักฐานโบราณสถานมากมายเรียงรายกันไปตลอดลำคลอง ทางฝั่งตะวันตกของลำคลองมีวัดต่างๆ ได้แก่ วัดหน้าพระเมรุ วัดหัสดาวาส วัดโลกพระยา วัดไผ่ล้อม วัดตะไกร วัดกำแพง วัดเขาหัว วัดศรีโพธิ์ วัดชะราม วัดจงกลม วัดปราสาท วัดพระยาแมน วัดบัว และ วัดดอกไม้ ส่วนฝั่งตะวันออกมีวัดต่างๆ ได้แก่ วัดป่าแดง วัดขวิด

วัดเสด็จ วัดสาขสอ วัดร้าง วัดเจ้าข้า วัดใบทอง วัดกลางคลองสระบัว วัดผีเสื้อ วัดละมุด วัดครุฑ และวัดจิว คลองสระบัว คงจะมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ดังปรากฏร่องรอยวัดสมัยอยุธยาตอนต้น อาทิ วัดหน้าพระเมรุ วัดหัสดาวาส วัดตะไกร วัดชะราม วัดจงกลม วัดเสด็จ เป็นต้น เรียงรายชื่ออุโบสถวัด

คลองสระบัว มีความสำคัญมากขึ้น เมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ โปรดให้ย้ายเพนียดคล้องช้าง จากวัดของบริเวณตำบลหัวรอ ไปยัง ณ ตำบลสวนพริก (ที่ตั้งปัจจุบัน) คลองสระบัวจึงถูกกำหนดให้เป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์ไปยังเพนียดคล้องช้าง โดยเสด็จออกจากพระราชวัง เลี้ยวเข้าคลองสระบัว ตัดออกคลองบางขุดสู่เพนียดคล้องช้าง

ในสมัยอยุธยาตอนปลาย บริเวณพื้นที่คลองสระบัวซึ่งรวมเรียกว่าทุ่งแก้ว ทุ่งขวัญ ปรากฏร่องรอยหลักฐานทั้งทางด้านโบราณวัตถุสถาน เช่น วัดเจ้าข้า วัดครุฑ วัดศรีโพธิ์ วัดพระยาแมน เป็นต้น และหลักฐานทางด้านเอกสาร จดหมายเหตุคำให้การขุนหลวงหาวัด กล่าวถึงชุมชนตำบลย่านร้านตลาดในบริเวณทุ่งแก้ว ทุ่งขวัญดังนี้³

ย่านทุ่งขวัญ มี 5 ตำบล คือ

- ย่านสัมพะณี แบ่งเป็น 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านที่ 1 ตีสกัดน้ำมันงา น้ำมันลูกกะเบา น้ำมันสำโรง น้ำมันถั่วขาว อีกหมู่บ้านหนึ่ง ทำฝารือด้วยไม้ไผ่ เป็นเรือสำหรับอยู่และเรือหาขาย หมู่บ้านท้ายหล่อเหล็ก ทำครก สาก ตีมีดพร้าขาย
- ย่านตำบลบ้านหม้อ ปั้นหม้อขาย หม้อแกง กระทะ เคาขนมครก เคาไฟ ตะคันเชิงไฟ บาครดิน กระโถนดิน (ย่านนี้ในปัจจุบันก็ยังมีประกอบการนี้อยู่ คือ บริเวณแนวคลองสระบัวด้านเหนือขึ้นไป)
- ย่านตำบลบ้านกระเบื้อง ทำกระเบื้องตัวผู้ตัวเมียขาย กระเบื้องเกล็ดเต่า กระเบื้องลูกฟูก (ย่านนี้ในปัจจุบันเปลี่ยนมาผลิตอิฐขาย ขึ้นกับตำบลสวนพริกในปัจจุบัน)
- ย่านตำบลบ้านศาลาปูน ทำปูนแดงปูนขาวขาย
- ย่านบ้านเขาหลวง เป็นคนจีน ตั้งโรงกลั่นสุราขาย ซึ่งย่านนี้จะรับกับพ่อค้าตามฤดูกาลจากเมืองอินทร์ เมืองพรหม เมืองสิงห์ เมืองอ่างทอง ที่จ่านำสินค้าพวกข้าวล่องมาตามลำน้ำลพบุรี แล้วคนจีนย่านบ้านเขาหลวงจะซื้อข้าวเพื่อบริโภค และส่วนหนึ่งจะใช้ดื่มกลั่นสุราขาย และใช้เลี้ยงสุกร

ย่านทุ่งแก้วมี 7 ตำบล คือ

- บ้านเกาะขาว หล่อเตาปูน ผอบชา ไม้คักปูน เป็นเครื่องทองเหลือง
- บ้านวัดครุฑ ปั้นโอ่งนางเล้งสำหรับใส่น้ำขาย
- บ้านริมวัดธรรมิ เลื่อยกระดานไม้จิว ไม้โอโล ขาย

³ คมจำ คารณา, “การค้าภายในของเมืองพระนครศรีอยุธยาในสมัยอยุธยาตอนปลาย”, เมืองโบราณ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (มหาชน-นิพนธ์

- บ้านริมวัดพร้าว มีพวกพราหมณ์และคนไทยพื้นเมือง ทำแป้งหอม น้ำมันหอม และกระแจะจันทร์ น้ำมัน รูป รูปกระดาด และเครื่องหอมขาย
- บ้านท่าโขลง เป็นแหล่งตั้งเตาตีเหล็ก ตะปู ตะปลิงขาย (ปัจจุบันประชาชนประกอบอาชีพทำนาและทำอิฐเป็นหลัก อยู่ทางทิศเหนือของพระนครศรีอยุธยาขึ้นมา
- บ้านคนที เป็นแหล่งที่ปั้นกระโถนดิน ที่สำหรับปลูกต้นไม้และตะคันเชิงไฟ เตาไฟปั้นช้าง ม้า ตุ๊กตา ต่างๆ ขาย

เมื่อกรุงศรีอยุธยาล่มสลายลงในปี พ.ศ. 2310 จากสงครามไทย-พม่า ราชธานีแห่งใหม่ถูกสร้างขึ้นที่กรุงธนบุรีและกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ พื้นที่กรุงศรีอยุธยาร้างไปช่วงเวลาหนึ่ง บริเวณคลองสระบัว มีผู้คนเข้าอยู่อาศัยอีกครั้ง แม้มิได้มากดังครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี วัดริมคลองสระบัวส่วนใหญ่ถูกทิ้งให้ร้างไป มีเพียงบางวัดถูกบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่อีกครั้ง เช่น วัดหน้าพระเมรุ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมพระพุทธรูปปฏิมาประธานในอุโบสถให้คงงามดังเดิม⁴

1.3 ประวัติการดำเนินงานที่ผ่านมา

1.3.1 การดำเนินงานขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดีวัดตะไกร ปีงบประมาณ 2542

สรุปรายละเอียดผลการดำเนินงานได้ดังนี้

สภาพโบราณสถานก่อนการขุดแต่ง

เจดีย์ประธาน

เป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของกลุ่มโบราณสถาน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 7 เมตร ปูนฉาบส่วนใหญ่กะเทาะหลุด

วิหาร

อยู่ทางทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน เหลือเพียงผนังทางทิศตะวันตก ฐานชุกชีอยู่ติดผนังด้านทิศตะวันตก กว้าง 1.8 x 3 x 1 เมตร

เจดีย์ทรงปรางค์

อยู่ทางทิศตะวันออกซึ่งเหนือของเขตพุทธาวาส เป็นเจดีย์ทรงปรางค์ ฐานกว้างประมาณ 4.6 เมตร สภาพทรุดโทรม เอียงไปทางทิศใต้ ปูนฉาบหลุดพังเสียหาย

เจดีย์รายทรงกลม

อยู่เอียงกับเจดีย์ทรงปรางค์มาทางตะวันตก อยู่บนฐานแปดเหลี่ยม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 เมตร มีร่องรอยลักลอบขุด สภาพชำรุดหักพัง

⁴ ประชุมพงศาวดาร เล่ม 43, (พระนคร องค์การค้ำของคุรุสภา, 2512) หน้า 104.

เจดีย์ราชทรงแปดเหลี่ยมองค์ที่ 1

อยู่ทางทิศใต้ของวิหาร เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 เมตร เหลือเฉพาะฐานบัว 2 ชั้น องค์ระฆังคอกอยู่ทางทิศตะวันออก

เจดีย์ราชทรงแปดเหลี่ยมองค์ที่ 2

อยู่ทางทิศใต้ของวิหาร เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 เมตร ปูนฉาบกะเทาะหลุดร่วง ทำให้เห็นว่าการพอกปูนเปลี่ยนแปลงรูปแบบเจดีย์ในสมัยหลังอีก 1 ครั้ง จากฐานบัวลูกฟักเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ขอดหักหาย

กำแพงแก้วล้อมรอบเขตพุทธาวาส

ขนาด 40 x 60 เมตร มีซุ้มประตูทางทิศตะวันออกและทิศใต้ ส่วนใหญ่ถูกปกคลุมอยู่ใต้ดิน
สระน้ำ

มีอยู่ 2 สระ อยู่ติดกำแพงแก้วด้านทิศตะวันออก มีน้ำขังที่ก้นสระเล็กน้อย มีเศษอิฐก่อขอบสระกระจายอยู่ทั่วไป บางด้านมองเห็นการเรียงอิฐขอบสระชัดเจน

อาคารด้านทิศตะวันออกของสระน้ำด้านทิศใต้

เป็นเนินโบราณสถานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า วางตัวตามแนวเหนือ – ใต้ ขนาดประมาณ 10 x 14 เมตร

อาคารด้านทิศใต้ของเขตพุทธาวาส

ถูกสร้างทับโดยอาคารสมัยปัจจุบัน เหลือเฉพาะแนวฐานขนาด 3 x 5 เมตร

อุโบสถ

อยู่ทางทิศใต้ของสระน้ำ มีแนวกำแพงแก้วขนาด 23 x 30 เมตร ล้อมรอบ กำแพงแก้วด้านทิศใต้ยังเหลือให้เห็นมากที่สุด และยังใช้เป็นแนวกำแพงวัดด้วย ตัวอุโบสถหักพัง มีดินทับถมผนังอยู่ครบทั้ง 4 ด้าน ขนาดประมาณ 12 x 16 เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีระเบียง 4 ด้าน มีประตูทางเข้า – ออก 2 ด้าน คือด้านทิศตะวันออกและตะวันตก ผนังด้านทิศเหนือและใต้มีหน้าต่างด้านละ 2 บาน มีเสาดัดผนัง 6 ต้น ภายในมีดินและวัชพืชทับถมอยู่ ที่ด้านหลังบริเวณฐานชุกชีมีพระพุทธรูปสมัยใหม่ประดิษฐานอยู่ 3 องค์ และปรากฏใบเสมาบางใบปักอยู่

กำแพงวัด

ปรากฏเพียงแนวด้านทิศใต้ (ด้านข้างอุโบสถ) เท่านั้น

โบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง

ลักษณะแผนผัง

แบ่งออกเป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาสซึ่งถูกล้อมรอบด้วยกำแพงวัด

เขตพุทธาวาส วางตัวในแนวตะวันออก – ตะวันตก มีเจดีย์แปดเหลี่ยมเป็นประธานด้านหน้าเป็นวิหาร หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศใต้มีแถวของเจดีย์ราช 12 องค์ (เจดีย์ราช

หมายเลข 1 – 12) ทิศเหนือมี 3 องค์ (หมายเลข 13 – 15) ปรางค์ 1 องค์ (หมายเลข 16) และอาคาร 1 หลัง (อาคารหมายเลข 2) ทั้งหมดมีกำแพงแก้วล้อมรอบ ทางทิศตะวันออกของกำแพงแก้วมีสระน้ำ 2 สระ

อุโบสถอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเขตพุทธาวาส มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ทางทิศตะวันออกของสระน้ำมีอาคารอีก 1 หลัง (อาคารหมายเลข 3)

เขตสังฆาวาสอยู่ทางทิศใต้ของเขตพุทธาวาส พบฐานของสิ่งก่อสร้าง คือ อาคารหมายเลข 1 ฐานสิ่งก่อสร้างหมายเลข 2, 3 และ 5

จากลักษณะแผนผัง เป็นแผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนต้น และมีการใช้สับเนื่องมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์

ลักษณะโบราณสถาน

โบราณสถานหมายเลข 1 (เจดีย์ประธาน) มีการสร้างและปรับปรุงทั้งหมด 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 ฐานล่างสุดเป็นฐานเชิงสี่เหลี่ยม (ที่ยังไม่เป็นที่ฐานเดียวกับวิหาร) รองรับฐานเชิงแปดเหลี่ยม ฐานบัวลูกฟัก 3 ชั้น องค์ระฆังกลม บัลลังก์แปดเหลี่ยม แกนปล้องไฉนซึ่งมีซุ้มพระล้อมรอบ ปล้องไฉน กลีบบัว ขอดหักหาย น่าจะสร้างช่วงอยุธยาตอนต้น (พุทธศตวรรษ 20 – ต้นพุทธศตวรรษ 21)

สมัยที่ 2 องค์ที่ปรากฏในปัจจุบัน มีการพอกทับฐานเชิงแปดเหลี่ยมด้วยฐานเชิงสี่เหลี่ยม เชื่อมวิหารกับเจดีย์เข้าด้วยกัน และมีการพอกฐานบัวลูกฟัก 2 ฐานล่างให้ใหญ่ขึ้น

โบราณสถานหมายเลข 2 (วิหาร) ขนาด 12 x 26 เมตร มีมุขหน้า – หลัง มีพาไล 2 ข้าง ใช้ช่องแสงแทนช่องหน้าต่าง ประตูทางเข้าอยู่ด้านทิศตะวันออก 3 ประตู วิหารอาจมุงหลังคาด้วยกระเบื้องกาบกล้วย มีการใช้งานและบูรณะทั้งหมด 3 สมัย คือ

สมัยที่ 1 อยู่ใต้พื้นวิหารหลังปัจจุบัน ปรากฏเฉพาะพื้นวิหาร เป็นแนวอิฐเรียงอยู่หน้าฐานชุกชี คงสร้างเมื่อสมัยแรกสร้างวัด (พุทธศตวรรษ 20 – ต้นพุทธศตวรรษ 21)

สมัยที่ 2 คือวิหารหลังปัจจุบันยกเว้นมุขหลัง (น่าจะอยู่ในช่วงปลายของอยุธยาตอนต้น – อยุธยาตอนกลาง)

สมัยที่ 3 สร้างมุขหลังบนฐานไพทีเชื่อมเจดีย์ประธานกับท้ายวิหาร และปรับเปลี่ยนฐานชุกชีใหม่ (สร้างในช่วงอยุธยาตอนปลาย)

โบราณสถานหมายเลข 3 (กำแพงแก้ว) ขนาด 35 x 58 เมตร ไม่มีบัวคว่ำที่ด้านล่าง มุมทั้งสี่ประดับเสาหัวเม็ด สองด้านทางด้านหน้าทำซุ้มมูม ก่อนจะถึงหัวเม็ดทำเป็นปากแล โดยใช้อิฐตากเป็นเส้นลวดอกไก่ประดับด้านบน กำหนดอาชุน่าจะอยู่ในช่วงแรกสร้างวัด

โบราณสถานหมายเลข 4 (เจดีย์รายหมายเลข 1) มีการสร้างทับกัน 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 อยู่ภายในเจดีย์องค์ปัจจุบัน เป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.8 เมตร ฐานคงเป็นฐานบัวลูกฟัก 2 เส้น (สร้างในสมัยแรกสร้างวัด)

สมัยที่ 2 คือองค์ที่เห็นในปัจจุบัน สร้างฐานบัวลูกแก้วอกไก่ 1 เส้น พอกทับฐานบัวลูกฟัก อาชุสมัยน่าจะสร้างสมัยอยุธยาตอนปลาย (พุทธศตวรรษที่ 23)

โบราณสถานหมายเลข 5 (เจดีย์รายหมายเลข 2) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 เมตร เหลือเฉพาะฐานเชิงและบางส่วนของฐานบัวลูกฟักชั้นล่างสุด มีการก่อสร้างทั้งหมด 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 น่าจะอยู่ในช่วงอยุธยาตอนต้น (พุทธศตวรรษ 20 – ต้นพุทธศตวรรษ 21) เหลือแต่ฐานเชิงและฐานบัวลูกฟัก 2 เส้น

สมัยที่ 2 เหลือร่องรอยเฉพาะแนวอิฐที่มาก่อพอกฐานบัวลูกฟักซึ่งอาจเกิดขึ้นในช่วงอยุธยาตอนปลาย (พุทธศตวรรษ 23)

โบราณสถานหมายเลข 6 (เจดีย์รายหมายเลข 3) เหลือเฉพาะฐานเชิงและบางส่วนของฐานบัวลูกฟัก 2 เส้น มีการก่อสร้างทั้งหมด 2 สมัย

สมัยที่ 1 เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.7 เมตร เหลือเพียงฐานเชิงและบางส่วนของฐานบัวลูกฟัก 2 เส้น (อาชุสมัยช่วงอยุธยาตอนต้น)

สมัยที่ 2 ปรากฏฐานบัวลูกแก้วอกไก่ 1 เส้น พอกทับฐานบัวลูกฟัก 2 เส้น (อยุธยาตอนปลาย)

โบราณสถานหมายเลข 7 (เจดีย์รายหมายเลข 4) มีการก่อสร้างทั้งหมด 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 ถูกพอกทับโดยเจดีย์ที่เห็นในปัจจุบัน ระดับพื้นใช้งานอยู่ร่วมสมัยกับโบราณสถานสมัยแรกสร้างวัด

สมัยที่ 2 คือองค์ที่เห็นในปัจจุบัน มีฐานบัวลูกแก้วอกไก่ 1 เส้นพอกขยายเจดีย์สมัยที่ 1 ออกมา (อยุธยาตอนปลาย)

โบราณสถานหมายเลข 8 (เจดีย์รายหมายเลข 5) มีการก่อสร้างทั้งหมด 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 คือองค์ที่เห็นในปัจจุบัน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.7 เมตร เหลือหลักฐานเพียงฐานเชิงและฐานบัวลูกฟัก 2 เส้นบนผังแปลเหลี่ยมสองชั้น องค์กระฆังกลมไม่สูงเพริช (ตกอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ) (อยุธยาตอนต้น)

สมัยที่ 2 พอกขยายส่วนฐานเชิงออกมา ส่วนใหญ่หลุดร่วง และพบบัวกลุ่มเถาดอกอยู่ใกล้ ๆ ด้วย (อยุธยาตอนปลาย)

โบราณสถานหมายเลข 9 (เจดีย์รายหมายเลข 6) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.7 เมตร ผังแปลเหลี่ยม พื้นที่ใช้งานร่วมสมัยกับโบราณสถานสมัยแรกสร้างวัด (อยุธยาตอนต้น)

โบราณสถานหมายเลข 10 (สระน้ำหมายเลข 1 และ 2) หมายเลข 1 ขนาด 12 x 13 เมตร ขอบสระก่อด้วยอิฐแต่ทุกด้านไม่สมบูรณ์ หมายเลข 2 ขนาด 19 x 19 เมตร ขอบสระทั้งสี่ด้านก่อด้วยอิฐ น่าจะสร้างตั้งแต่สมัยแรกสร้างวัด (ต้นอยุธยา)

โบราณสถานหมายเลข 11 (เจดีย์รายหมายเลข 7) มีการก่อสร้างทั้งหมด 2 สมัย คือ

สมัยที่ 1 เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิงชั้นล่างและฐานบัวลูกฟักสองเส้น จำนวนสามฐาน ทั้งหมดอยู่ในผังแปลเหลี่ยม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 26 เมตร ระดับการใช้งานอยู่ต่ำกว่าโบราณสถานสมัยแรกสร้างของวัดแต่ไม่เท่ากับสมัยสุดท้าย ดังนั้นน่าจะสร้างในช่วงอยุธยาตอนต้น แต่สร้างภายหลังจากการสร้างวัด

สมัยที่ 2 พอกทับเจดีย์สมัยที่ 1 มีร่องรอยการเปลี่ยนแปลงฐานบัวลูกฟัก 2 เส้นเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ 1 เส้น (อยุธยาตอนปลาย)

โบราณสถานหมายเลข 12 (เจดีย์หมายเลข 8) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.8 เมตร เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิงล่างสุด และฐานบัวสองชั้น แนวอิฐด้านทิศใต้ถูกรื้อทำลายเกือบหมด ทำให้เห็นว่าเจดีย์องค์นี้มี 2 สมัยซึ่งอาจจะสร้างในสมัยอยุธยาตอนกลาง แล้วถูกพอกทับอีกครั้งในสมัยอยุธยาตอนปลาย

โบราณสถานหมายเลข 13 (เจดีย์หมายเลข 9) เหลือเฉพาะฐานเชิงและบัวคว่ำของฐานบัวชั้นล่างสุด ทั้งหมดอยู่ในผังแปลเหลี่ยม พื้นที่ใช้งานปรับสูงขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลาง จึงกำหนดให้เจดีย์องค์นี้สร้างในสมัยอยุธยาตอนกลาง

โบราณสถานหมายเลข 14 (เจดีย์หมายเลข 10) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.6 เมตร สภาพชำรุดหักพัง เหลือเพียงฐานเชิงและบางส่วนของฐานบัวชั้นล่างสุด ทั้งหมดอยู่ในผังแปลเหลี่ยม มีการก่อพอกในสมัยหลังอีก 1 ครั้ง องค์ที่เห็นปัจจุบันเป็นองค์สมัยที่ 2 น่าจะสร้างในสมัยอยุธยาตอนกลางและถูกพอกในสมัยอยุธยาตอนปลาย

โบราณสถานหมายเลข 15 (เจดีย์หมายเลข 11) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.8 เมตร เหลือเฉพาะส่วนฐานเชิงในผังแปลเหลี่ยมชั้นล่างสุด มีการสร้างสองสมัย องค์ที่เห็นในปัจจุบันเป็นสมัยที่ 2 เป็นเจดีย์แปลเหลี่ยม

โบราณสถานหมายเลข 16 (อาคารหมายเลข 1) ขนาด 5 x 8 เมตร เหลือเฉพาะฐานและพื้นอาคาร ใช้อิฐและศิลาแลงเรียงเป็นฐาน มีร่องรอยก่อผนัง 4 ด้าน ระดับพื้นการใช้งานน่าจะสร้างในช่วงอยุธยาตอนกลาง

โบราณสถานหมายเลข 17 (เจดีย์หมายเลข 12) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.8 เมตร เหลือเฉพาะฐานเชิงแปลเหลี่ยมรองรับเจดีย์ทรงกลม องค์เจดีย์เหลือเพียงฐานเชิงในผังกลม และฐานบัวลูกแก้วอกไก่อีกเล็กน้อย ระดับพื้นที่การใช้งานน่าจะอยู่ในช่วงอยุธยาตอนปลาย

โบราณสถานหมายเลข 18 (เจดีย์หมายเลข 13) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 เมตร เหลือเฉพาะฐานเชิงแปลเหลี่ยมรองรับองค์เจดีย์ที่เหลือเพียงฐานเชิงกลม และฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ระดับพื้นการใช้งานน่าจะอยู่ในช่วงอยุธยาตอนปลาย

โบราณสถานหมายเลข 19 (เจดีย์หมายเลข 14) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 4.4 เมตร เหลือหลักฐานเพียงฐานเชิงในผังแปลเหลี่ยมรองรับองค์เจดีย์ ซึ่งเหลือเพียงฐานเชิงในผังกลม ฐานบัวลูกแก้วอกไก่ และมาลัยเถาเล็กน้อย ระดับพื้นใช้งานอยู่ในช่วงอยุธยาตอนปลาย

โบราณสถานหมายเลข 20 (เจดีย์รายนหมายเลข 15) เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 4.4 เมตร เหลือหลักฐานเฉพาะส่วนใต้องค์ระฆัง ระดับพื้นการใช้งานอยู่ในช่วงอยุธยาตอนปลาย

โบราณสถานหมายเลข 21 (เจดีย์รายนหมายเลข 16) กว้าง 4.6 เมตร ประกอบด้วยฐานเขียง ฐานบัว และน่าจะเป็นฐานสิงห์ 3 ชั้น เรือนธาตุและชั้นรัดประคด พื้นใช้งานเทียบได้กับช่วงอยุธยาตอนปลาย รวมถึงลักษณะรูปแบบปรางค์ด้วย

โบราณสถานหมายเลข 22 (อาคารหมายเลข 2) ขนาด 4 x 5 เมตร เหลือเฉพาะส่วนฐาน บันไดทางขึ้นอยู่ด้านทิศตะวันออก จากระดับพื้นใช้งานของอาคาร กำหนดให้อยู่ในช่วงอยุธยาตอนปลาย – รัตนโกสินทร์ตอนต้น

โบราณสถานหมายเลข 23 (ฐานสิ่งก่อสร้างหมายเลข 1) มีทั้งหมด 3 ฐาน จากระดับพื้นใช้งานของอาคาร กำหนดให้อยู่ในช่วงอยุธยาตอนปลาย – รัตนโกสินทร์ตอนต้น

โบราณสถานหมายเลข 24 (อาคารหมายเลข 3) ขนาด 8.4 x 13 เมตร มีบันไดทางทิศใต้ เหลือเฉพาะส่วนฐาน จากระดับพื้นใช้งานของอาคาร กำหนดให้อยู่ในช่วงอยุธยาตอนปลาย – รัตนโกสินทร์ตอนต้น (พุทธศตวรรษ 23 – 24)

โบราณสถานหมายเลข 25 (อุโบสถ) มีกำแพงแก้วล้อมรอบ มีซุ้มประตูทางเข้าอยู่ด้านทิศตะวันออก เหลือเฉพาะฐานเขียงและฐานสิงห์ของซุ้มประตู แนวกำแพงถูกรื้อทำลายไปมาก เหลือชัดเจนเพียงด้านทิศใต้ แนวกำแพงด้านล่างก่อเป็นบัวคว่ำ ถัดขึ้นมาเป็นตัวกำแพง ก่อนถึงสันหลังคาประดับด้วยลวดบัวลูกแก้วอกไก่ เมื่อพอกปูนแล้วจึงกลายเป็นปากแล ต่อด้วยบัวหงายและสันกำแพง ที่มุมทั้งสี่ทิศมีประดับเสาหัวเม็ดอยู่

อุโบสถผนังอยู่ครบทั้งสี่ด้าน ขนาด 12 x 16 เมตร ด้านในมีเสารองรับ 4 คู่ พื้นปูอิฐฉาบปูน ตรงกลางยกพื้นสูงเพื่อเป็นอาสนสงฆ์ (ทำขึ้นภายหลัง) ด้านล่างของผนังทำเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ ฐานซุกซิกอยู่ผนังด้านทิศตะวันตก รอบ ๆ ปีกด้วยใบเสมา 8 ทิศ ซึ่งตั้งอยู่บนแท่นสี่เหลี่ยมเตี้ย ๆ ลักษณะเป็นแบบอยุธยาตอนปลายทั่วไป รวมถึงลักษณะอุโบสถด้วย

โบราณสถานหมายเลข 26 (กำแพงวัด) ขนาด 84 x 135 เมตร ถูกรื้อทำลายเป็นอย่างมาก น่าจะมีการสร้างในช่วงพุทธศตวรรษ 23 – 24

โบราณสถานหมายเลข 27 (ฐานสิ่งก่อสร้างหมายเลข 2) อยู่ในพื้นที่สังฆาวาส เหลือเฉพาะส่วนฐาน อยู่ทางทิศตะวันตกของอาคารหมายเลข 1 ขนาด 4.8 x 10.10 เมตร น่าจะมีการสร้างในช่วงพุทธศตวรรษ 23 – 24

โบราณสถานหมายเลข 28 (ฐานสิ่งก่อสร้างหมายเลข 3) อยู่ในพื้นที่สังฆาวาสเช่นกัน เหลือเฉพาะส่วนฐาน น่าจะมีการสร้างในช่วงพุทธศตวรรษ 23 – 24

โบราณสถานหมายเลข 29 (ฐานสิ่งก่อสร้างหมายเลข 4) อยู่ติดกับแนวกำแพงแก้วล้อมรอบ อุโบสถทางทิศตะวันออก ขนาด 6 x 10 เมตร อาคารหลังนี้คงสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ หรือหลังจากสร้างอุโบสถเรียบร้อยแล้ว

โบราณสถานหมายเลข 30 (ฐานสิ่งก่อสร้างหมายเลข 5) ขนาด 1.5 x 1.5 เมตร สันนิษฐานว่าเป็นแนวอิฐที่นำมาล้อมรอบคันไม้

โบราณวัตถุที่ได้จากการขุดแต่ง

ส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม

- ดินเผา ได้แก่ กระเบื้องกาบกล้วย กระเบื้องแผ่นเรียบ กระเบื้องเชิงชาย ชิ้นส่วนเจดีย์จำลอง
- ปูนปั้น เช่น บัวหัวเสา ปูนปั้นทรงกระจิง แนวขอบของแท่นฐาน
- โลหะ เช่น ตะปูจีน ตะปูปลิง แผ่นสำริด

รูปเคารพทางศาสนา

- พระพุทธรูปบูชา ได้แก่ พระพุทธรูปหินทราย พบเฉพาะชิ้นส่วนของรัศมี พระเศียร
- พระพุทธรูปสำริด เช่น ชิ้นส่วนพระชัยมงคล
- พระพุทธรูปปูนปั้น ใช้ดินดิบเป็นแกน ส่วนมากเงินจะหลุดร่อน เหลือเพียงแกน
- พระพุทธรูปปูนปั้น พบเพียงเม็ดพระศก
- พระพุทธรูปดินเผา จะพบเม็ดพระศก หรือชิ้นส่วนได้บันพระองค์ และฐาน
- พระพิมพ์ ได้แก่ พระ โคนสมอ และพระวัดตะไกร
- อื่น ๆ ได้แก่ ใบเสมา

ประเภทเครื่องมือเครื่องใช้

- ดินเผา ได้แก่ เตาเชิงกราน ตะคัน

เกี่ยวกับงานโลหะกรรม

- เบ้าหลอมโลหะ ชิ้นส่วนโลหะ ชิ้นส่วนเหล็ก สำริด กระดิ่งสำริด กระพรวนสำริด

ภาชนะดินเผาในประเทศ

- ภาชนะดินเผาพื้นเมือง เป็นภาชนะดินเผาเนื้อ EARTHENWARE แหล่งผลิตน่าจะอยู่ในอยุธยา ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือนอกเกาะเมือง ริมสองฝั่งคลองสระบัวและคลองบางขวด ได้แก่ภาชนะประเภทหม้อ ตะคัน และจะมีภาชนะเนื้อแกร่ง จะเป็นพวกอ่าง หรือ ครก ซึ่งพบทั้งที่เป็นเต็มใบ และเศษชิ้นส่วน

- แหล่งเตาแม่น้ำน้อย น่าจะเริ่มผลิตตั้งแต่ช่วงอยุธยาตอนต้น (พุทธศตวรรษ 20) และดำเนินเรื่อยมาจนเสียกรุงครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) มักพบทรงไห ไม่เคลือบผิว ตกแต่งด้วยการกดประทับผสมกับการขูดเป็นร่อง สำหรับวัดตะไกรพบเพียงชิ้นส่วน

- แหล่งเตาบ้านบางปูน ส่วนใหญ่เป็นภาชนะทรงไห อ่าง และ ครก บริเวณไหล่ของภาชนะมักตกแต่งด้วยลายกดประทับ เช่น ช้าง และการเจาะร่องขนานขอบปาก กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษ 19 – 21 ไม่พบเต็มใบ

- แหล่งเตาสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย พบทั้งที่เป็นเศษชิ้นส่วน และเต็มใบ ในส่วนของเต็มใบ ส่วนใหญ่จะเป็นภาชนะทรงกระปุก กำหนดอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษ 19 – 22

ภาชนะดินเผาต่างประเทศ

- เครื่องถ้วยจีน ส่วนใหญ่จะพบเครื่องถ้วยสมัยราชวงศ์หมิง – ราชวงศ์ชิง (พุทธศตวรรษ 21 – 24) ส่วนราชวงศ์หยวน (พุทธศตวรรษ 19 – 20) นั้นพบในปริมาณที่น้อย (พบกระปุกเต็มใบ 1 ใบ) ส่วนราชวงศ์หมิงและชิง พบทั้งที่เป็นเศษชิ้นส่วนและเต็มใบ

- เครื่องถ้วยเวียดนาม พบทั้งที่เป็นเศษชิ้นส่วนและภาชนะเต็มใบ และที่สามารถกำหนดอายุได้ มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษ 20 – 23

อื่น ๆ

- เบ็ชดินเผา
- ชิ้นส่วนประติมากรรมดินเผา – หินทราย
- หอยเบี้ย

การขุดค้นทางโบราณคดี

ได้ทำการขุดค้นทั้งหมด 5 หลุมด้วยกัน แต่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้เพียง 3 หลุมเท่านั้น คือหลุมที่ 2, 3 และ 5 ซึ่งสามารถสรุปผลการขุดค้นของทั้ง 3 หลุมได้ดังนี้

สมัยแรก เป็นการถมปรับพื้นที่เพื่อการก่อสร้างในสมัยแรก (ประมาณพุทธศตวรรษ 20 – 21) อุดรขาดอนดิน และอยู่อาศัยเรื่อยมาจนถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย มีการสร้างวัดสมัยที่ 2) ซึ่งประกอบด้วย เจดีย์ประธาน วิหารด้านหน้าเจดีย์ประธาน เจดีย์ราย และมีกำแพงแก้วล้อมรอบ

สมัยหลัง มีการถมปรับพื้นที่เพื่อก่อสร้างวัดในสมัยที่ 2 (อยุธยาตอนปลาย พุทธศตวรรษ 22 – 23) หลักฐานการอยู่อาศัยแสดงความสืบเนื่องมาจากสมัยแรก โดยมีความเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยม มีการอยู่อาศัยจนถึงกรุงแตก (พ.ศ. 2310) วัดจึงถูกทิ้งร้างไปจนกระทั่งพุทธศตวรรษ 24 – 25 ได้มีการอยู่อาศัยอีกครั้ง ทว่าภายหลังก็ถูกทิ้งร้างจนปัจจุบัน

การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ

จากลักษณะแผนผังของวัดที่ปรากฏนั้น เป็นแผนผังเมื่อครั้งแรกสร้าง ซึ่งเป็นลักษณะแผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนต้น คือ มีเจดีย์ประธานของวัด มีวิหารอยู่ด้านหน้าเจดีย์ มีกำแพงแก้วล้อมรอบ มีเจดีย์รายหมายเลข 1 – 5 ดังอยู่ทางทิศใต้ของเจดีย์ประธานและวิหาร และจากการขุดค้นทางโบราณคดีแล้วพบว่ามีการบูรณะปรับปรุงอาคารในสมัยแรกสร้าง (ในช่วงอยุธยาตอนปลาย) โดยการก่อพอกและการสร้างใหม่เพิ่มเติมตามสมัยนิยม

สรุป

จากหลักฐานที่ปรากฏทั้งหมดแล้ว ให้ผลที่ตรงกัน คือ วัดสร้างในช่วงอยุธยาตอนต้น (พุทธศตวรรษ 20 – 21) จนมีการบูรณะปรับปรุงอาคารของวัดในช่วงอยุธยาตอนปลาย (พุทธศตวรรษ 22 – 23) และถูกทิ้งร้างในช่วงที่เสียกรุง (พ.ศ. 2310) และได้มีการกลับเข้ามาอยู่อาศัยในช่วงพุทธศตวรรษ 24 – 25 และถูกทิ้งร้างจนถึงปัจจุบัน

1.3.2 การขุดค้นแนวผนังสระน้ำหมายเลข 2 ด้านทิศเหนือ โดย สำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ปีงบประมาณ 2542

สระน้ำหมายเลข 2

วัดตะไกรมีสระน้ำ 2 สระ คือสระน้ำหมายเลข 1 รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 12 x 12 เมตร และสระน้ำหมายเลข 2 รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 18 x 18 เมตร ก่อด้วยอิฐทั้งสองสระ ตั้งอยู่ด้านหน้าวิหารนอกกำแพงแก้ว หรือตั้งอยู่ด้านหน้าวัด ตามผังของวัด ซึ่งมีเจดีย์ทรงระฆังฐานแปดเหลี่ยมเป็นประธาน มีวิหารตั้งอยู่ด้านหน้าเจดีย์ประธาน ตามแกนตะวันออก – ตะวันตก มีกำแพงแก้วล้อมรอบ สันนิษฐานว่าสระน้ำ 2 สระนี้ น่าจะสร้างมาพร้อมกับวัดครั้งแรก คือในสมัยอยุธยาตอนต้น

สภาพปัจจุบันของสระน้ำหมายเลข 2 แนวผนังด้านทิศเหนือถูกรบกวนจากชาวบ้านนับร้อยที่เข้ามาขุดหาพระพิมพ์ พระเครื่องวัดตะไกร โดยเรือเอาอิฐแนวผนังสระน้ำออกแล้วขุดหาพระ และมีชาวบ้านหลายคนขุดดินบริเวณแนวผนังสระน้ำด้านทิศเหนือใส่กระสอบ นำดินไปร่อนหาพระที่บ้าน ทำให้สภาพปัจจุบันของสระน้ำหมายเลข 2 โดยเฉพาะแนวผนังด้านทิศเหนือถูกรบกวนมาก ไม่ปรากฏสภาพเป็นแนวผนัง มีแต่ร่องรอยการลักลอบขุด

หลักฐานที่พบจากการขุดค้นแนวผนังสระน้ำหมายเลข 2 ด้านทิศเหนือ

๑. พระนาคปรกเนื้อชิน 1 ชิ้น
๒. พระดินเผาปางมารวิชัย แบบที่ 1 จำนวน 9 องค์
๓. พระดินเผาปางมารวิชัย แบบที่ 2 จำนวน 1 องค์
๔. เหรียญสำริดจีน 1 เหรียญ

ผลการวิเคราะห์รูปแบบพระดินเผา

แบบที่ 1 พระพักตร์กลมป้อม พระนาสิกโค้งงุ้ม (พิมพ์หน้าครุฑ) พระรัศมีรูปดอกบัวตูม พระเกตุมาลาเป็นแบบฝ่าชีครอบ พระนลาฏนูนกว้าง พระเนตรโปนรี พระโอษฐ์กว้าง ประทับนั่งปางมารวิชัยบนฐานอาสนะเตี้ยภายในกรอบสามเหลี่ยม ได้ฐานเจาะรูเล็ก ๆ

แบบที่ 2 มีพระพักตร์ชาวรี (พิมพ์หน้ามณฑล) พระรัศมีรูปดอกบัวตูม พระเกตุมาลาเป็นแบบฝ่าชีครอบ พระนลาฏนูนกว้าง พระนาสิกโค้ง พระโอษฐ์กว้าง ประทับนั่งปางมารวิชัยบนฐานอาสนะเตี้ยภายในกรอบสามเหลี่ยม ได้ฐานเจาะรูเล็ก ๆ

รายละเอียดของพุทธลักษณะบริเวณพระพักตร์ค่อนข้างจะลบเลือน แต่จะคมในเส้นสาย บริเวณชายสังฆาฏิ พระกร พระเพลา กรอบขั้วพระ ซึ่งเป็นลักษณะของพระที่ท่าลอกเลียนแบบพระแม่พิมพ์

ตำแหน่งที่พบ

สำหรับจุดที่พบพระดินเผาจำนวน 9 องค์ บริเวณกันสระติดกับผนังสระ และจำนวน 1 องค์ ในชั้นดินถม แสดงถึงตำแหน่งซึ่งไม่ใช่กรุประดิษฐานพระไว้เคารพบูชา หรือสืบต่อพระพุทธศาสนา แต่น่าจะเป็นการโปรยของบุคคลที่หวังผลในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสระน้ำนั้น โปร่งง่าย น้ำและความชื้นของดินจะทำให้พระมีความเก่าและสภาพลบเลือน และหลังจากขุดแต่ง สระน้ำครั้งแรกประมาณเดือนสองหาคม พ.ศ. 2542 โดยห้างหุ้นส่วนจำกัด ปราณรักษ์ ซึ่งรับจ้าง สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ขุดแต่งและปรับปรุง สภาพแวดล้อมโบราณสถานวัดตะไกร ตามแผนงานเงินกู้เพื่อการท่องเที่ยวและส่งเสริมการสร้าง งาน ภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม (SIP) ไม่พบพระดินเผาแต่อย่างใด แต่หลังจากทำการขุดแต่ง สระน้ำครั้งแรกเสร็จสิ้นแล้ว ประมาณปลายเดือนกันยายน จึงมีผู้พบพระดินเผาเป็นจำนวนมาก บริเวณแนวผนังสระน้ำหมายเลข 2 ด้านทิศเหนือ ซึ่งแสดงถึงความไม่ชอบมาพากล และในขณะที่ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 ทำการขุดค้นแนวผนังสระน้ำหมายเลข 2 ด้านทิศเหนือก็ไม่พบพระดินเผาในชั้นดินธรรมชาติ แต่พบในชั้นดินถม 1 องค์ ซึ่งเป็นชั้นดินที่ถูก ครอบงวน และพบบริเวณกันสระซึ่งติดกับผนังสระ 9 องค์ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นส่วนที่เหลือจากการ หว่านโปรย

สรุป

พระดินเผาปางมารวิชัย 10 องค์ และพระนาคปรกเนื้อชิน 1 องค์ ที่พบในสระน้ำหมายเลข 2 ด้านทิศเหนือ จัดเป็นพระที่ท่าลอกเลียนแบบพระแม่พิมพ์ มีอายุในสมัยปัจจุบัน สำหรับตำแหน่ง ที่พบในสระน้ำ ไม่ใช่กรุประดิษฐานพระไว้เคารพบูชา หรือสืบต่อพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นคติดั้งเดิม ของการทำพระพิมพ์ ซึ่งมีการทำมาแล้วตั้งแต่สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12 – 16) โดยพระพิมพ์ ส่วนใหญ่จะประดิษฐานอยู่ในกรุตามเจดีย์ที่เป็นที่เคารพสักการะบูชา

1.3.3 การดำเนินการบูรณะโบราณสถานวัดตะไกร ปีงบประมาณ 2544

สรุปรายละเอียดผลการดำเนินงานได้ดังนี้

สภาพโบราณสถานก่อนการบูรณะ

โบราณสถานวัดตะไกรก่อนดำเนินการบูรณะ ประกอบด้วยพื้นที่เขตพุทธาวาส และพื้นที่ เขตสังฆาวาส

ในส่วนของเขตพุทธาวาสนั้นวางตัวในแนวแกนตะวันออก – ตะวันตก มีเจดีย์แปดเหลี่ยม เป็นประธาน ด้านหน้าเป็นวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศใต้มีแถวของเจดีย์ราช 12 องค์ ทิศ

เหนือมีเจดีย์รายทรงกลมบนฐานแปดเหลี่ยม 3 องค์ ปรากฏ 1 องค์ และอาคาร 1 หลัง ทั้งหมดมีกำแพงแก้วล้อมรอบ ทางทิศตะวันออกของกำแพงแก้วมีสระน้ำ 2 สระ

อุโบสถอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเขตพุทธาวาส มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ทางทิศตะวันออกของสระน้ำมีอาคารอีก 1 หลัง

เขตสังฆาวาสอยู่ทางทิศใต้ของเขตพุทธาวาส พบฐานสิ่งก่อสร้างกระจายตัวอยู่ 3 หลัง ถูกล้อมรอบด้วยกำแพงวัด

จากลักษณะแผนผังจะเห็นได้ว่าเป็นแผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนต้น คือ วิหารจะตั้งอยู่ทางด้านหน้าเจดีย์ประธาน

เจดีย์ประธาน

เป็นเจดีย์แปดเหลี่ยมตั้งบนฐานเขียงสี่เหลี่ยม มีความสูง 17 เมตร สภาพโดยทั่วไปชำรุดมาก ปูนฉาบส่วนใหญ่กะเทาะหลุดร่วง เหลือสมบูรณ์เฉพาะบริเวณฐานบัวถูกฟักชั้นล่างสุดและบัลลังก์ปล้องโถง ที่แกนปล้องโถงมีพระพุทธรูปปูนปั้นนั่งอยู่ภายในซุ้มโคจรอบ ฐานล่างสุดมีอิฐหักพังตกลงมา บางช่วงเกิดการแตกตัวของแนวอิฐ

จากการดำเนินงานทางโบราณคดีเมื่อปี พ.ศ. 2542 พบว่ามีการพอกทับกัน 2 สมัย โคของค์ที่เห็นในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากสมัยแรก คือ พอกทับฐานเขียงแปดเหลี่ยมด้วยฐานเขียงสี่เหลี่ยม และมีการพอกทับฐานบัวถูกฟัก 2 ฐานล่างให้มีขนาดใหญ่ขึ้น คือ ฐานที่ปรากฏในปัจจุบัน

วิหาร

อยู่ทางทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 12 x 26 เมตร มีมุขหน้า – หลัง วิหารมีการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด 3 สมัย โคที่เห็นในปัจจุบันเป็นสมัยสุดท้าย สภาพปัจจุบันเหลือเฉพาะส่วนฐานและแนวผนังเล็กน้อย มีประตูทางเข้าด้านทิศตะวันออก 3 ประตู ภายในปรากฏร่องรอยของฐานเสาแปดเหลี่ยมและชิ้นส่วนของเสาตกกระจายอยู่ พื้นภายในอาคารปูอิฐฉาบปูน มีฐานชุกชีอยู่ติดผนังด้านทิศตะวันตก ปรากฏรอยแตกร้าวเป็นแนวยาว มุขหลังของวิหารสร้างบนฐานเขียงสี่เหลี่ยมที่เชื่อมเจดีย์ประธานกับวิหารเข้าด้วยกัน มีพาไลทั้ง 2 ข้าง (ด้านเหนือ – ใต้)

เจดีย์รายหมายเลข 1

อยู่ทางทิศใต้ของเจดีย์ประธาน เป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม สภาพหักพัง เหลือหลักฐานเฉพาะฐานบัวถูกแก้วอกไก่อ้นล่างสุด

เจดีย์รายหมายเลข 2

อยู่ห่างจากเจดีย์รายหมายเลข 1 มาทางทิศตะวันออก สภาพหักพังไม่สมบูรณ์ เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเขียง และบางส่วนของฐานบัวถูกฟักชั้นล่างสุด

เจดีย์รายหมายเลข 3

อยู่ห่างจากเจดีย์รายหมายเลข 2 มาทางทิศตะวันออก สภาพหักพัง เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิงและบางส่วนของฐานบัวลูกฟัก ปูนฉาบและอิฐบางบริเวณหลุดร่วง

เจดีย์รายหมายเลข 4

อยู่ถัดมาทางทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมายเลข 3 เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิงและฐานบัวลูกแก้วอกไก่ 1 ฐาน ปูนฉาบและอิฐบางบริเวณหลุดร่วง

เจดีย์รายหมายเลข 5

อยู่ห่างจากเจดีย์รายหมายเลข 4 มาทางทิศตะวันออก เหลือหลักฐานเพียงฐานเชิงและฐานบัวลูกฟัก พบชิ้นส่วนขององค์ระฆังตกอยู่บริเวณข้าง ๆ

เจดีย์รายหมายเลข 6

อยู่ถัดมาทางทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมายเลข 5 เป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม สภาพชำรุดหักพัง เหลือเฉพาะเชิง และฐานบัวชั้นล่างสุด อิฐบางบริเวณพังทลายลงมา ปูนฉาบกะเทาะเกือบหมด

เจดีย์รายหมายเลข 7

สภาพโดยทั่วไปของเจดีย์ ปูนฉาบบางบริเวณกะเทาะหลุดร่วง ทำให้เห็นว่ามีกรพอกปูน เปลี่ยนแปลงรูปแบบเจดีย์ในสมัยหลังอีก 1 ครั้ง ส่วนอื่น ๆ ของเจดีย์ค่อนข้างสมบูรณ์ มีเพียงส่วนยอดสุดที่หลุดหายไป

เจดีย์รายหมายเลข 8

อยู่ถัดมาทางทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมายเลข 7 สภาพปัจจุบันก่อนดำเนินการบูรณะฯ ชำรุดอย่างมาก เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิงล่างสุด และฐานบัว 2 ฐาน ปูนฉาบหลุดร่วง

เจดีย์รายหมายเลข 9

เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิง และหน้ากระดานล่างและบัวคว่ำของฐานบัวชั้นล่างสุด ปูนฉาบกะเทาะเกือบหมด แนวอิฐด้านทิศใต้ถูกรื้อทำลายจนเป็นโพรงขนาดใหญ่

เจดีย์รายหมายเลข 10

สภาพชำรุดหักพัง เหลือเฉพาะฐานเชิง และบางส่วนของฐานบัวชั้นล่างสุด ปูนฉาบหลุดร่วงเกือบหมด แนวอิฐทางทิศใต้พังทลายมากจนไม่เห็นสภาพเดิม

เจดีย์รายหมายเลข 11

เหลือเฉพาะส่วนฐานเชิงในผังแปดเหลี่ยมชั้นล่างสุด ส่วนองค์ระฆังและส่วนยอดพังทลายลงมาหมด

เจดีย์รายหมายเลข 12

อยู่ถัดมาทางทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมายเลข 11 เหลือเฉพาะฐานเชิงแปดเหลี่ยมรองรับเจดีย์ทรงกลมซึ่งเหลือเพียงฐานเชิงในผังกลม และฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังกลมอีกเล็กน้อย ปูนฉาบส่วนใหญ่หลุดร่วง แนวอิฐอยู่ในสภาพไม่สมบูรณ์

เจดีย์รายหมายเลข 13

อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวิหาร เป็นเจดีย์ทรงกลมบนฐานแปดเหลี่ยม สภาพชำรุดหักพัง เหลือเพียงฐานเชิงแปดเหลี่ยมรองรับองค์เจดีย์ องค์เจดีย์เหลือหลักฐานเพียงฐานเชิงในผังกลม และฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังกลมเล็กน้อย ปูนฉาบหลุดร่วงเกือบหมด แนวอิฐมีการแยกตัวบางบริเวณโดยเฉพาะด้านทิศใต้

เจดีย์รายหมายเลข 14

อยู่ทางด้านทิศเหนือของวิหาร เป็นเจดีย์ทรงกลมบนฐานแปดเหลี่ยม เหลือหลักฐานเฉพาะส่วนใต้ขององค์ระฆัง แนวอิฐค่อนข้างเป็นระเบียบ ไม่ทรุดตัว ปูนฉาบเหลือค่อนข้างสมบูรณ์ โดยเฉพาะบริเวณฐานเชิงแปดเหลี่ยมและฐานบัวลูกแก้วอกไก่ บริเวณทิศใต้มีโพรงขนาดใหญ่ เนื่องจากการลักลอบขุด

เจดีย์รายหมายเลข 15

อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเจดีย์รายหมายเลข 14 เป็นเจดีย์ทรงกลมบนฐานแปดเหลี่ยม สภาพชำรุดอย่างมาก มีการทรุดตัวและพังทลายของแนวอิฐอย่างมาก

เจดีย์ทรงปรางค์

อยู่บริเวณมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกำแพงแก้ว ปูนฉาบและแนวอิฐบางบริเวณหลุดร่วง เจดีย์เอนมาทางทิศใต้จนต้องมีการค้ำยันและเสริมความมั่นคงในบางบริเวณ รูปแบบของเจดีย์ส่วนที่เหลือประกอบด้วยฐานเชิง ฐานบัว เหนือขึ้นไปเป็นฐานสิงห์มีลวดลายปูนปั้นประดับ ด้วยเรือนธาตุ

กำแพงแก้ว

สภาพโดยทั่วไปชำรุดหักพังมาก บางช่วงเหลือแต่เพียงส่วนฐาน ขนาดกว้างประมาณ 35 เมตร ยาวประมาณ 58 เมตร ที่มุมทั้งสี่ประดับด้วยเสาหัวเม็ด

กำแพงมีซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ด้านละ 1 ประตู สภาพหักพัง ไม่เหลือส่วนยอดซุ้มให้เห็น ลักษณะซุ้มมีการขอมุม ส่วนซุ้มประตูทิศใต้ไม่ทำขอมุม ทำเป็นแท่งสี่เหลี่ยมขึ้นไป มีเส้นลวดอกไก่ประดับ

อุโบสถ

อยู่ห่างจากสระน้ำมาทางด้านทิศใต้ มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ตัวอุโบสถอยู่ในสภาพชำรุดหักพัง ขนาด 12 x 16 เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ไม่เหลือหลักฐานของหลังคา ผนังอยู่ครบทั้งสี่ด้าน มีระเบียงทั้งสี่ด้าน ประตูทางเข้าอยู่ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกด้านละ 2 ประตู ผนังด้านทิศเหนือและทิศใต้มีหน้าต่างด้านละ 2 บาน มีเสาคันทัน 6 ต้น

ภายในอาคารมีเสารองรับหลังคา 4 คู่ พื้นปูอิฐฉาบปูน ตรงกลางยกพื้นให้สูงขึ้น 20 เซนติเมตร ด้านหลังติดแนวผนังด้านทิศตะวันตก พบฐานชุกชีซึ่งถูกรื้อทำลายอย่างมาก ทุกด้านมีรอยแตกร้าวแสดงถึงการทรุดตัว

โคจรอบของอุโบสถพบฐานใบเสมาจำนวน 8 ทิศ ลักษณะเป็นแท่งสี่เหลี่ยมเตี้ย

สระน้ำ

อยู่ทางทิศตะวันออกนอกเขตพุทธาวาส สร้างไว้คู่กัน สระน้ำหมายเลข 1 ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ สระน้ำหมายเลข 2 ตั้งอยู่ทางทิศใต้

สระน้ำหมายเลข 1 ขนาด 12 x 13 เมตร ขอบสระทั้งสี่ด้านก่อด้วยอิฐ แต่ทุกด้านไม่สมบูรณ์ อิฐหลุดร่วงเป็นบางบริเวณ

สระน้ำหมายเลข 2 กว้างประมาณด้านละ 19 เมตร ขอบสระทั้งสี่ด้านก่อด้วยอิฐ ขอบสระทิศตะวันออกอิฐหลุดร่วงมากเหลือเฉพาะบริเวณมุมเท่านั้น ขอบสระด้านอื่นปรากฏแนวอิฐค่อนข้างสมบูรณ์

อาคารด้านหน้าสระน้ำ

อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของสระน้ำ ผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 13 x 8.4 เมตร มีบันไดทางขึ้นด้านทิศใต้และตะวันออก เหลือเฉพาะส่วนฐานและพื้นปูอิฐ

กำแพงวัด

ขนาดประมาณ 84 x 135 เมตร สภาพถูกรื้อทำลายอย่างมากจนบางช่วงไม่พบร่องรอยหลักฐานทางด้านทิศตะวันออกและบางช่วงของทิศใต้จะเหลือมากที่สุด แต่ก็พบเฉพาะส่วนฐานของกำแพงเท่านั้น พบร่องรอยของซุ้มประตูทางทิศตะวันออก 2 ซุ้ม และทิศใต้ 1 ซุ้ม สภาพหักพังไม่เหลือยอดซุ้มให้เห็น

ฐานสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด

ฐานเหล่านี้จะก่ออิฐเป็นกรอบ ภายในกรอบอัดด้วยดินไม่มีแนวเอ็นโครงสร้าง แนวอิฐบางช่วงหลุดร่วงเนื่องจากปูนเสื่อมสภาพ

การดำเนินงานบูรณะ

เจดีย์ประธาน

เริ่มดำเนินการบูรณะ โดยการติดตั้งนั่งร้านโคยรอบ หลังจากนั้นจึงดำเนินการขัดล้างทำความสะอาดด้วยน้ำสะอาด จากนั้นจึงดำเนินการขุดดินรอบฐานเชิงสี่เหลี่ยมเพื่อเทพื้น ค.ส.ล. เพื่อป้องกันปัญหาการทรุดตัวของเจดีย์ จากนั้นจึงดำเนินการตรวจสอบว่าอิฐในบริเวณใดเปื่อยยุ่ยเสื่อมสภาพ เพื่อดำเนินการก่ออิฐเสริม จากนั้นชาแนวด้วยปูนขาวหมัก

ในส่วนขององค์ระฆัง ดำเนินการเสริมความมั่นคงด้วยการทำแบบผูกเหล็กตะแกรงไว้สนิมเพื่อใช้เป็นเสาเอ็นเพื่อป้องกันปัญหาการแตกร้าวขององค์เจดีย์ แล้วจึงเทคอนกรีตและก่ออิฐปิดอนุรักษณ์ผิวปูนฉาบด้วยการฉาบรอยแตกร้าว จากนั้นจึงก่ออิฐเสริมบริเวณแกนปล้องไฉน ด้านบนสุดของยอดเจดีย์ดำเนินการเท TOPPING เพื่อป้องกันปัญหาน้ำซึมเข้าสู่ภายในองค์เจดีย์

วิหาร

เริ่มดำเนินการบูรณะโดยการขุดล้างทำความสะอาดด้วยน้ำสะอาด จากนั้นจึงดำเนินการขุดดินรอบฐานอาคารเพื่อเทพื้น ค.ส.ล. เพื่อป้องกันปัญหาการทรุดตัวของอาคาร

จากนั้นจึงดำเนินการตรวจสอบว่าอิฐในบริเวณใดเปื่อยยุ่ยเสื่อมสภาพ เพื่อดำเนินการก่ออิฐเสริม จากนั้นชาแนวด้วยปูนขาวหมัก

ในส่วนของผนังอาคารที่ยังเหลือหลักฐานให้เห็นอยู่ ดำเนินการเสริมความมั่นคงด้วยการทำแบบผูกเหล็กตะแกรงไร้สนิม เพื่อใช้เป็นเสาเอ็นยึดผนังไม่ให้ทรุดเอียง ผนังด้านบนดำเนินการเท ค.ส.ล. ทับหลังจากนั้นจึงก่ออิฐปิด ในส่วนของผนังปูนฉาบที่ยังเหลืออยู่ ดำเนินการอนุรักษ์โดยฉีกขอบปูนฉาบด้วยปูนขาวหมัก และผนังที่มีรอยร้าวขีดดำเนินการเจาะเชื่อมด้วยเหล็กอาบสังกะสี จากนั้นจึงอัดฉิน้ำปูนเพื่อเสริมความมั่นคง

ในส่วนของพื้นอาคารซึ่งหลักฐานเดิมเป็นพื้นปูอิฐฉาบปูน ดำเนินการบูรณะโดยการรื้อพื้นเดิมที่เสื่อมสภาพออก หลังจากนั้นจึงถมทรายปรับระดับพื้น จากนั้นจึงผูกเหล็กเพื่อเทคาน ค.ส.ล. จากนั้นจึงปูอิฐปิดทับ ส่วนเสากายในอาคารดำเนินการก่ออิฐเสริมประมาณ 50 – 60 เซนติเมตร

บริเวณฐานชุกชีดำเนินการสกัดอิฐที่เสื่อมสภาพออกและก่ออิฐเสริมในบริเวณที่อิฐเปื่อยยุ่ย ส่วนที่เป็นโพรงดำเนินการอัดฉิน้ำปูนเพื่อเสริมความมั่นคง

เจดีย์ราย

เริ่มดำเนินการบูรณะโดยตรวจสอบสภาพโบราณสถานแต่ละองค์ หลังจากนั้นจึงทำการสกัดอิฐเดิมที่เปื่อยยุ่ยเสื่อมสภาพออก และก่ออิฐเสริม

ส่วนบริเวณคิ่วปูนฉาบ ดำเนินการอนุรักษ์ด้วยการเม้มตะเข็บด้วยปูนขาวหมัก เพื่อป้องกันปัญหาการกะเทาะหลุดร่วงของคิ่วปูนฉาบ

สำหรับเจดีย์รายหมายเลข 7 ซึ่งอยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ หลังจากดำเนินการบูรณะเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงทำการเสริมความมั่นคงด้วยการเจาะฝังเหล็กอาบสังกะสีบริเวณองค์ระฆัง หลังจากนั้นจึงอัดฉิน้ำปูน

เจดีย์ทรงปรางค์

ดำเนินการบูรณะด้วยการเทพื้น ค.ส.ล. โดยช้อนคานไว้ได้ดิน เพื่อป้องกันปัญหาการทรุดตัว ในส่วนขององค์เจดีย์ ดำเนินการเจาะฝังคานในแต่ละชั้นฐาน จากนั้นจึงก่ออิฐปิด ส่วนด้านบนเท TOPPING เพื่อป้องกันปัญหาน้ำซึมเข้าสู่ภายในเจดีย์ บริเวณที่เป็นโพรงดำเนินการเสริมความมั่นคงด้วยการอัดฉิน้ำปูน

ส่วนลวดลายปูนปั้น ดำเนินการอนุรักษ์ด้วยกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์

กำแพงแก้ว

ทำการก่ออิฐปรับเสริมฐานให้ได้แนวระดับเดิม ส่วนบริเวณที่อิฐเปื่อยยุ่ยเสื่อมสภาพจึงทำการสกัดอิฐเดิมออก แล้วก่อเสริม จากนั้นชาแนวด้วยปูนขาวหมักเพื่อป้องกันปัญหาน้ำซึมเข้าสู่ภายใน

สำหรับประตูทางเข้า ดำเนินการก่ออิฐปรับเสริมฐานให้มีความมั่นคงแข็งแรง จากนั้นจึงก่ออิฐเสริม

อุโบสถ

เริ่มดำเนินการบูรณะโดยการขัดล้างทำความสะอาดด้วยน้ำสะอาด จากนั้นจึงดำเนินการขุดดินรอบฐานอาคารเพื่อเทคาน ค.ส.ล. โดยช้อนคานไว้ใต้ดิน เพื่อป้องกันปัญหาการทรุดตัว ในบริเวณที่พบว่าอิฐเปื่อยยุ่ยเสื่อมสภาพ ดำเนินการสกัดอิฐเดิมออกแล้วจึงก่อเสริม

พื้นที่ภายในอาคารดำเนินการอนุรักษ์ผิวปูนฉาบที่คงเหลืออยู่ไว้ จากนั้นจึงรื้ออิฐเดิมที่เสื่อมสภาพออกแล้วปูพื้นอิฐใหม่ ส่วนพื้นระเบียงโดยรอบ เมื่อดำเนินการรื้ออิฐที่เสื่อมสภาพออก จึงถมทรายปรับระดับเพื่อเทคานและพื้น ค.ส.ล. จากนั้นจึงปูอิฐปิดทับ

บริเวณช่องประตูและหน้าต่าง ดำเนินการสกัดอิฐเพื่อเทคาน ค.ส.ล. จากนั้นจึงก่ออิฐปิด ในส่วนไม้วงกบที่เสื่อมสภาพทำการเปลี่ยนใหม่ จากนั้นจึงทาสีน้ำมันรักษาเนื้อไม้

สระน้ำ

ทำการสูบน้ำออก จากนั้นจึงรื้อแนวอิฐที่เสื่อมสภาพออกและดำเนินการเสริมความมั่นคงด้วยการปรับอัดดินเดิมบริเวณผนังสระน้ำให้แน่น บริเวณฐานรากทำการคอกเสาเข็มเหล็กกลม สูง 2 เมตร และเทคอนกรีตหยาบบริเวณผนังสระ หลังจากนั้นจึงก่ออิฐปิด ขาแนวด้วยปูนขาวหมัก

อาคารด้านหน้าสระน้ำ

รื้ออิฐที่ชำรุดเสื่อมสภาพในบางบริเวณออก จากนั้นก่ออิฐเสริมและขาแนวด้วยปูนขาวหมัก พบฐานเสาสี่เหลี่ยม 2 ต้น จึงดำเนินการก่อสูงประมาณ 30 – 50 เซนติเมตร

กำแพงวัด

ก่ออิฐเสริมในบริเวณที่แนวอิฐเกิดการชำรุดเสื่อมสภาพ บริเวณที่แนวอิฐทรุดเซออกจากตำแหน่งเดิม ทำการปรับให้ได้แนวระดับเดิม

ฐานสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด

ดำเนินการบูรณะด้วยการปรับอัดดินเดิมให้แน่น จากนั้นจึงก่ออิฐเสริมและซ่อมแซมปูนสอที่เกิดการเสื่อมสภาพ

โบราณสถานภายหลังการบูรณะ

เจดีย์ประธาน

เป็นเจดีย์แปดเหลี่ยมตั้งบนฐานเขียงสี่เหลี่ยม ฐานนี้เชื่อเจดีย์ประธานกับวิหารเข้าด้วยกัน องค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของเจดีย์อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ประกอบด้วยฐานบัวลูกฟัก 3 ฐาน องค์ระฆังกลม บัลลังก์แปดเหลี่ยม แกนปล้องไฉนซึ่งมีซุ้มพระล้อมรอบ และต่อด้วยปล้องไฉนกลีบบัว ส่วนยอดบนหักหายไป

วิหาร

อยู่ทางทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน สภาพเหลือเพียงส่วนฐานและแนวผนังอีกเล็กน้อย มีมุขหน้า – หลัง มุขหลังสร้างบนฐานเชิงสี่เหลี่ยมที่เชื่อมเจดีย์ประธานกับวิหารเข้าด้วยกัน มีพาไล 2 ข้าง ประตูทางเข้าอยู่ด้านทิศตะวันออก 3 ประตู ซึ่งเหลือเฉพาะส่วนฐาน ภายในมีเสาแปดเหลี่ยม มีฐานชุกชีอยู่ติดผนังด้านทิศตะวันตก พื้นภายในอาคารปูอิฐฉาบปูน

เจดีย์รายหมายเลข 1

อยู่ทางทิศใต้ของเจดีย์ประธาน เหลือหลักฐานเฉพาะฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผนังแปดเหลี่ยมชั้นล่างสุด

เจดีย์รายหมายเลข 2

อยู่ห่างจากเจดีย์รายหมายเลข 1 มาทางทิศตะวันออก เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิง และบางส่วนของฐานบัวลูกฟักชั้นล่างสุดซึ่งยังมีร่องรอยของปูนฉาบให้เห็นอยู่

เจดีย์รายหมายเลข 3

เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิงและบางส่วนของฐานบัวลูกฟัก 2 เส้น มีการพอกทับฐานบัวลูกฟักด้วยฐานบัวลูกแก้วอกไก่

เจดีย์รายหมายเลข 4

อยู่ถัดจากเจดีย์รายหมายเลข 3 มาทางทิศตะวันออก เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิงและฐานบัวลูกแก้วอกไก่ 1 เส้น 1 ฐาน มีร่องรอยของปูนฉาบเหลือให้เห็นบางบริเวณ

เจดีย์รายหมายเลข 5

เหลือหลักฐานเพียงฐานเชิงและฐานบัวลูกฟัก 2 เส้น ในผังแปดเหลี่ยม 2 ฐาน ปูนฉาบอยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์

เจดีย์รายหมายเลข 6

อยู่ถัดมาทางทิศตะวันออกของเจดีย์รายหมายเลข 5 เป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม เหลือเฉพาะฐานบัว และฐานเชิงชั้นล่างสุด

เจดีย์รายหมายเลข 7

รูปแบบของเจดีย์องค์นี้อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ประกอบด้วยฐานเชิงในผังแปดเหลี่ยม 1 ฐาน ต่อด้วยฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังแปดเหลี่ยม 2 ฐาน เหนือขึ้นไปเป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังกลม ต่อด้วยองค์ระฆัง บัลลังก์ และปล้องไฉน ส่วนปลียอดหลุดหายไป

เจดีย์รายหมายเลข 8

เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิงล่างสุด และฐานบัว 2 ฐาน

เจดีย์รายหมายเลข 9

เหลือหลักฐานเฉพาะฐานเชิง และหน้ากระดานล่างและบัวคว่ำของฐานบัวชั้นล่างสุด ทั้งหมดอยู่ในผังแปดเหลี่ยม

เจดีย์รายหมายเลข 10

ภายหลังจากการดำเนินการบูรณะแล้วมีสภาพหลักฐานเช่นเดียวกับเจดีย์ราชหมายเลข 9

เจดีย์ราชหมายเลข 11

ภายหลังจากการดำเนินการบูรณะแล้วมีสภาพหลักฐานเช่นเดียวกับเจดีย์ราชหมายเลข 9 และ

10

เจดีย์ราชหมายเลข 12

เหลือเฉพาะฐานเชิงแปดเหลี่ยมรองรับเจดีย์ทรงกลม องค์เจดีย์เหลือเพียงฐานเชิงในผังกลม และฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังกลมอีกเล็กน้อย เหลือปูนฉาบให้เห็นบ้างเล็กน้อย

เจดีย์ราชหมายเลข 13

เป็นเจดีย์ทรงกลมบนฐานแปดเหลี่ยม สภาพหลักฐานเหลือเฉพาะฐานเชิงแปดเหลี่ยมรองรับองค์เจดีย์ และบางส่วนของฐานเชิงในผังกลมรองรับองค์ระฆัง

เจดีย์ราชหมายเลข 14

เป็นเจดีย์ทรงกลมบนฐานแปดเหลี่ยม เหลือหลักฐานเฉพาะส่วนใต้ขององค์ระฆัง ประกอบด้วยฐานเชิงในผังแปดเหลี่ยมรองรับองค์เจดีย์ ซึ่งเหลือเพียงฐานเชิงในผังกลม ฐานบัวลูกแก้วอกไก่และมาลัยเถาเล็กน้อย ปูนฉาบเหลือค่อนข้างสมบูรณ์ โดยเฉพาะบริเวณฐานเชิงแปดเหลี่ยมและฐานบัวลูกแก้วอกไก่

เจดีย์ราชหมายเลข 15

เหลือหลักฐานเฉพาะส่วนใต้ของระฆังและฐานเชิง

เจดีย์ทรงปรางค์

รูปแบบของเจดีย์อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ประกอบด้วยฐานเชิง ฐานบัว ฐานสิงห์ในผังย่อมุม ฐานสิงห์แต่ละฐานมีลวดลายปูนปั้นประดับ เหนือขึ้นไปเป็นตอด้วยเรือนธาตุและชั้นรัดประคด ส่วนยอดสุดหลุดร่วง

กำแพงแก้ว

เหลือหลักฐานเฉพาะส่วนฐาน ลักษณะกำแพงก่ออิฐขึ้นมาตรง ๆ ไม่มีบัวคว่ำที่ด้านล่าง ที่มุมทั้งสี่ประดับด้วยเสาหัวเม็ด เสาหัวเม็ด 2 ด้านทางด้านหน้าวัดทำย่อมุม ในขณะที่เสาหัวเม็ด 2 ด้านหลังไม่ย่อมุม ชุ่มประตูทางเข้าอยู่ด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ด้านละ 1 ประตู ส่วนยอดชุ่มหักหายไป ลักษณะชุ่มมีการซ่อมแซม ส่วนชุ่มประตูทิศใต้ไม่ทำซ่อมแซม ทำเป็นแท่งสี่เหลี่ยมขึ้นไป มีเส้นลวดอกไก่ประดับ

อุโบสถ

หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีระเบียบทั้งสี่ด้าน ประตูทางเข้าอยู่ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกด้านละ 2 ประตู ผนังด้านทิศเหนือและทิศใต้มีหน้าต่างด้านละ 2 บาน ด้านในอุโบสถมีเสารองรับโครงหลังคา 4 คู่ ไม่เหลือหลักฐานของหลังคา พื้นภายในปูอิฐฉาบปูน

รอบ ๆ ปีกด้วยใบเสมาทั้ง 8 ทิศ ใบเสมาตั้งอยู่บนแท่นสี่เหลี่ยมเตี้ย ๆ โดยมีกำแพงแก้ว ล้อมรอบอุโบสถอีกทีหนึ่ง มีซุ้มประตูทางเข้าอยู่ด้านทิศตะวันออก

จากรูปแบบทางศิลปกรรมกำหนดอายุอยู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ราวพุทธศตวรรษที่ 23
สระน้ำ

อยู่ทางทิศตะวันออกนอกเขตพุทธาวาส สร้างไว้คู่กัน ขอบสระทั้งสี่ด้านก่อด้วยอิฐ
อาคารด้านหน้าสระน้ำ

เหลือหลักฐานเฉพาะส่วนฐานอาคารซึ่งเป็นฐานบัว ภายในอาคารพบหลักฐานของฐานเสา จำนวน 2 คั่น ส่วนด้านอื่นไม่พบร่องรอย มีบันไดทางขึ้นด้านทิศใต้และทิศตะวันออก สันนิษฐานว่า คงเป็นอาคาร โปรง หรือศาลาโถง

กำแพงวัด

ล้อมรอบวัดทั้ง 4 ด้าน ขนาดประมาณ 84 x 135 เมตร สภาพส่วนใหญ่เหลือเฉพาะส่วนฐาน ของแนวกำแพง มีซุ้มประตูทางทิศตะวันออก 2 ซุ้ม และทิศใต้ 1 ซุ้ม

ฐานสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด

ฐานเหล่านี้จะก่ออิฐเป็นกรอบสี่เหลี่ยม ภายในกรอบอัดด้วยดิน ไม่มีแนวเอ็นโครงสร้าง

สรุป

โบราณสถานวัดตะไกร ตั้งอยู่ในตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ทางทิศตะวันตกของคลองสระบัว

วัดตะไกรไม่ปรากฏหลักฐานในเอกสารพงศาวดารว่ามีใครเป็นผู้สร้าง แต่ชื่อวัดได้ปรากฏ อยู่ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นสมัยอยุธยา หลักฐานทางเอกสารที่ไม่ ชัดเจนว่าใครเป็นผู้สร้างจึงไม่สามารถกำหนดอายุวัดตะไกรได้ จึงต้องใช้การดำเนินการทาง โบราณคดีเพื่อตอบปัญหา

วัดตะไกรสมัยแรกสร้างโดยนำดินเหนียวปรับถมพื้นที่ทั้งวัด แล้ววางผังตามแกนทิศ ตะวันออก – ตะวันตก โดยหันหน้าโบราณสถานไปทางทิศตะวันออก โดยเริ่มจากกำแพงแก้ว วิหาร มีซุ้มประตูทางด้านตะวันออก 1 ด้าน ซุ้มประตูทางด้านทิศใต้ 1 ด้าน

เขตพุทธาวาสเริ่มจากกำแพงแก้ว วิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ถัดจากวิหารเป็นเจดีย์ ประฐานแปดเหลี่ยม ด้านทิศใต้ติดกับเจดีย์ประธานมีเจดีย์รายหมายเลข 1 – 6 ตั้งอยู่ด้านหน้าวิหาร นอกกำแพงแก้วด้านทิศตะวันออกเป็นสระน้ำ 2 สระ สร้างด้วยการก่ออิฐเป็นกรอบ

โบราณวัตถุที่พบได้แก่ โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ ในชีวิตประจำวัน เช่น เคาเชิงกราน หม้อเนื้อดินแบบต่าง ๆ เศษภาชนะสีด้าขัดมันทรงบาตรซึ่งเป็น ภาชนะของภิกษุสงฆ์ใช้ในการบิณฑบาต เครื่องถ้วยจีนเคลือบสีเขียวสมัยราชวงศ์ชว่น ผลิดจาก

เศาผู้เขียน มณฑลผู้เขียน อาวุพุทธศตวรรษที่ 19 เครื่องถ้วยจีนเขียนสีน้ำเงินได้เคลือบใส กำหนด อาวุพุทธศตวรรษที่ 21 – 22

หลักฐานทางโบราณวัตถุและโบราณสถานที่สอดคล้องกัน จึงกำหนดอายุการสร้างวัด ตะไกรสมัยแรกไว้ที่พุทธศตวรรษที่ 20 – 21 และใช้งานเรื่อยมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 22

สมัยที่ 2 มีการถมดินพื้นที่เขตพุทธาวาสสูงขึ้นอีก 50 เซนติเมตร แผนผังของวัดตะไกรใน เขตพุทธาวาสไม่เปลี่ยนแปลง แผนผังจากสมัยแรกยังวางตามแกนทิศตะวันออก – ตะวันตก โดยหัน หน้าไปทางทิศตะวันออก โดยสร้างวิหารหลังใหม่ขึ้น ต่อจากนั้นสร้างเจดีย์รายเพิ่มเติมตั้งแต่เจดีย์ รายหมายเลข 7 ถึงหมายเลข 11 รวมถึงอาคารหมายเลข 1

นอกจากนี้ยังพบโบราณวัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ตะคันดินเผา ภายในวัดตะไกรยัง พบเบ้าหลอมโลหะ แสดงว่ามีการหลอมโลหะขึ้นใช้ภายในวัด ภาชนะดินเผาจากแหล่งต่าง ๆ ยังมีการใช้งานสืบเนื่องจากสมัยแรกจนถึงเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พุทธศักราช 2310

สมัยสุดท้ายช่วงรัชกาลที่ 4 และ 5 ได้มีผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ของวัดตะไกรอีกครั้งหนึ่ง พบ หลักฐานการบูรณะในสมัยรัตนโกสินทร์ คือ มีการเทพื้นภายในอุโบสถทับพื้นสมัยอยุธยาตอน ปลาย

วัดตะไกรจากหลักฐานทางโบราณคดีและโบราณวัตถุ ทำให้รู้ว่ามีการใช้งานตั้งแต่สมัย อยุธยาตอนต้น เรื่อยมาจนถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้งร้างไปช่วงหนึ่งคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แล้วมีผู้คนกลับเข้ามาใช้พื้นที่ตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 4 – 5 เรื่อยมาจนถูกทิ้งร้างไปเมื่อไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา

บทที่ 2 โบราณสถานก่อนการดำเนินงานบูรณะฟื้นฟู

โบราณสถานในความควบคุมดูแลของกรมศิลปากรนั้น นอกจากจะชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลาแล้ว ยังได้ผ่านวิกฤตการณ์ต่างๆทั้งจากภัยธรรมชาติและน้ำมีอมนุษย์มาหลายครั้งหลายครา ในส่วนของภัยจากน้ำมีอมนุษย์นั้น กรมศิลปากรได้ออกมาตรการควบคุมและป้องกันไว้อย่างเข้มงวดแล้ว แต่ในส่วนของภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้นั้น ถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก แต่ก็ทำให้เกิดความเสียหายแก่โบราณสถานอย่างมาก

สำหรับโบราณสถานในความดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาว่าร้อยแห่งนั้น ภัยธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งนั้นคืออุทกภัย เนื่องจากภูมิประเทศของเกาะเมืองอยุธยานั้นมีแม่น้ำสามสายล้อมรอบและมีคูคลองอยู่มากมาย ทุกครั้งที่น้ำเหนือไหลบ่าลงมาก โบราณสถานบริเวณรอบเกาะเมืองก็จะประสบกับอุทกภัยทุกครั้ง โดยเฉพาะเหตุการณ์อุทกภัยเมื่อช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่ผ่านมามีถึงเป็นอุทกภัยครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่จังหวัดภาคกลางของประเทศไทยรวมถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งทางอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาก็ได้ดำเนินการเฉพาะหน้าด้วยการป้องกันและควบคุมน้ำไม่ให้เข้าสู่ภายในโบราณสถาน อย่างไรก็ตามโบราณสถานบางแห่งก็ยังประสบปัญหาน้ำท่วมขังและการหลุดร่วงจากน้ำได้ดินอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้นเมื่อผ่านพ้นเหตุอุทกภัยและระดับน้ำลดลงไปจากโบราณสถานแล้ว อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาจึงได้ทำการสำรวจความเสียหายของโบราณสถาน เพื่อที่จะดำเนินการฟื้นฟูและซ่อมแซมความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมถึงการวางแผนการป้องกันอุทกภัยอย่างยั่งยืน เพื่อรับมือกับเหตุอุทกภัยที่อาจจะเกิดขึ้นอีกครั้งในภายภาคหน้า

วัดตะไกรได้รับการขุดแต่งทางโบราณคดี และบูรณะโบราณสถานแล้ว รวมถึงประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยกรมศิลปากรเป็นโบราณสถานของชาติในประกาศราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 60 ตอนที่ 39 วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2486 แต่สภาพโบราณสถานและสภาพภูมิทัศน์ ภายหลังจากน้ำท่วมขังเป็นเวลานานกว่าสองเดือนเศษ ได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมขังที่มีความสูงประมาณ 1.00 เมตร

รายการความเสียหายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

งานทำความสะอาดและกำจัดวัชพืช

โบราณสถานเกิดคราบฝุ่นเกาะอยู่ที่ผิวอิฐเป็นความสูงจากระดับดินเฉลี่ยประมาณ 1.00 เมตร สาเหตุเนื่องจากตะกอนฝุ่นที่พัดพามากับน้ำที่ได้ท่วมขังเป็นเวลานาน และมีวัชพืชขึ้นปกคลุมโบราณสถานประมาณ 20 % ของพื้นที่ เศษขยะและวัชพืชขึ้นปกคลุมตามแนวสระน้ำของวัด โดยทำการขุดลอกทำความสะอาดคลอง คูหรือสระน้ำ โดยกำจัดเศษขยะและวัชพืช และปรับสภาพน้ำ

งานวัสดุพืชพันธุ์

ต้นพันธุ์ธรรมชาติ ไม้พุ่มและไม้ยืนต้น ทั้งภายในเขตโบราณสถานและบริเวณริมคลองรอบวัดคาชระหว่างน้ำท่วมขัง

งานป้ายและสาธารณูปโภค

โครงสร้างป้ายที่เป็นไม้และ โลหะ สุก ร่อน และเป็นสนิมเนื่องจากแช่น้ำอยู่เป็นเวลานาน นอกจากนั้นแผ่นป้ายต่างๆยังสูญหายไปแล้วทั้งหมด

แนวทางในการบูรณะและฟื้นฟูโบราณสถาน

วัดตะไกรเป็นวัดที่มีบรรยากาศร่มรื่น เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อน ดังนั้นการปรับภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมบรรยากาศที่ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็นทั้งการปลูกไม้ยืนต้นและต้นหญ้าพื้นเมือง นอกจากนั้นยังควรทำการซ่อมแซมป้าย ถังขยะและเพิ่มเติมสาธารณูปโภคอื่นๆเช่น ซ่อมแซมที่จอดรถจักรยาน เพื่อความสะดวกของผู้มาเที่ยวชมโบราณสถานมากยิ่งขึ้น โดยมีหลักการทั่วไปในการดำเนินการบูรณะดังนี้

1. เนื่องจากโบราณสถานที่จะดำเนินการบูรณะเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญระดับชาติ ดังนั้นผู้รับจ้างต้องจัดหาช่างฝีมือดี และมีความชำนาญตรงกับหน้าที่ของงานแต่ละส่วน แต่ละประเภทที่จำเป็น และเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

2. ผู้รับจ้างจะต้องตรวจสอบแบบ รายการประกอบแบบและบริเวณสถานที่ที่จะดำเนินการและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสถานที่และแบบ โดยละเอียด สอบถามข้อสงสัยและปัญหาต่างๆให้ชัดเจน เมื่อลงนามในสัญญาว่าจ้างแล้วซ่อมถือว่า ผู้รับจ้างเข้าใจความหมายและรายละเอียดของแบบและรายการประกอบแบบ โดยชัดเจนแล้ว ถ้ามีปัญหาข้อขัดแย้งเกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง จะถือเอาคำวินิจฉัยตัดสินของผู้ว่าจ้างหรือตัวแทนตามหลักเกณฑ์มาตรฐานการก่อสร้าง ความถูกต้องในวิชาช่าง และความเหมาะสมเป็นข้อยุติ และผู้รับจ้างต้องปฏิบัติตามการชี้แจง รายละเอียดขณะพาดูสถานที่ โดยการเซ็นรับทราบในเอกสารข้อชี้แจงเพิ่มเติม ถือเป็นส่วนประกอบหนึ่งของรูปแบบและรายการก่อสร้างด้วย

3. ผู้รับจ้างที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการก่อสร้างจะต้องทำการก่อสร้างให้เป็นไปตามรายละเอียดต่างๆในรูปแบบและรายการประกอบแบบที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งคู่สัญญาได้ลงนามโดยใช้ช่างฝีมือที่ได้มาตรฐานการก่อสร้างในแต่ละส่วน แต่ละสาขา ผู้ว่าจ้างมีสิทธิ์ที่จะสั่งให้รื้อถอนเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากพิจารณาแล้วเห็นว่างานที่ทำอยู่ไม่ได้เป็นไปตามหลักการก่อสร้างที่ดีและได้มาตรฐาน ผู้รับจ้างจะต้องยินยอมเปลี่ยนแปลงให้ใหม่โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

4. ระยะเวลาหรือขนาดในแบบให้ถือตัวเลขเป็นสำคัญ

5. เมื่อมีปัญหาที่ขัดแย้งกัน หรือไม่มีรายละเอียดชัดเจนที่จะทำการก่อสร้างได้ ให้ผู้รับจ้างแจ้งให้สถาปนิกผู้ออกแบบหรือผู้แทนทราบ เพื่อเสนอขอความเห็นชอบหรือคำวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือเพื่อจัดทำรายละเอียดสำหรับการก่อสร้างเพิ่มเติม โดยถือเอาแบบรายละเอียดเพิ่มเติมสำหรับก่อสร้างนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาด้วย ทั้งนี้ ผู้รับจ้างจะต้องไม่ดำเนินการไปก่อนที่ผู้ว่าจ้างจะให้ความเห็นชอบหรือวินิจฉัย

ชี้ขาด หากผู้รับจ้างดำเนินการไปโดยพลการและเกิดความผิดพลาดขึ้น จะต้องทำการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องตามคำวินิจฉัย

6. ก่อนที่ผู้รับจ้างจะลงมือดำเนินการก่อสร้าง จะต้องแจ้งให้ผู้ว่าจ้างได้ทราบเพื่อจัดหาผู้คุมงานหรือผู้แทนผู้ว่าจ้างมาดูแลรับผิดชอบงานก่อสร้างได้

7. ผู้ว่าจ้างมีสิทธิ์ที่จะขอเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม หรือลดลงได้ ในกรณีที่มีการพบหลักฐานเพิ่มเติม หรือในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าทำให้งานที่ทำอยู่มีความสมบูรณ์มากขึ้น ผู้รับจ้างจะต้องยินดีปฏิบัติตาม แต่ถ้าหากว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมหรือลดลงเป็นส่วนมากแล้ว จะมีการตกลงรายละเอียดเป็นลายลักษณ์อักษร โดยความเห็นชอบของทั้งสองฝ่าย เพื่อเสนอขอเปลี่ยนแปลงและรายการ

8. วัสดุต่างๆที่ได้กำหนดไว้ในรูปแบบหรือรายการว่าให้ใช้คุณภาพเทียบเท่าได้ หากผู้รับจ้างจะใช้วัสดุที่มีคุณภาพเทียบเท่าแล้ว ต้องนำเสนอให้ผู้ว่าจ้างได้วินิจฉัยเห็นชอบก่อนทุกครั้ง และถ้ามีความจำเป็นต้องนำไปทดสอบคุณภาพเทียบเท่าแล้ว ต้องนำเสนอให้ผู้ว่าจ้างได้วินิจฉัยเห็นชอบก่อนทุกครั้ง ซึ่งผู้ว่าจ้างต้องนำไปทดสอบที่สถานที่ที่ผู้ว่าจ้างเห็นชอบ โดยเป็นค่าใช้จ่ายของผู้รับจ้าง

9. ผู้รับจ้างจะต้องจัดวางสิ่งของ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ สำหรับการก่อสร้างให้เป็นระเบียบ ไม่เกะกะขวางทางสัญจร โดยเก็บรักษาให้วัสดุมีคุณสมบัติตามเดิมไม่ชำรุดเสียหายจนเกิดความไม่เหมาะสมสำหรับการก่อสร้าง หากมีความจำเป็นต้องสร้างโรงเก็บวัสดุแล้ว ผู้รับจ้างต้องจัดทำโดยความรับผิดชอบของผู้รับจ้าง และให้ปรึกษาเรื่องสถานที่ก่อสร้างโรงเก็บวัสดุกับผู้แทนของผู้ว่าจ้างก่อนลงมือดำเนินการ

10. ค่าใช้จ่ายต่างๆในระหว่างดำเนินการก่อสร้าง เช่น ค่าประปา ไฟฟ้า การทดสอบต่างๆที่จำเป็นเป็นหน้าที่ของผู้รับจ้างจะต้องคิดค่าและรับผิดชอบค่าใช้จ่าย ยกเว้นแต่จะได้มีการตกลงกันไว้ก่อนเป็นลายลักษณ์อักษร

11. ผู้รับจ้างจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง โดยมิให้เกิดความเสียหายแก่อาคารหรือทรัพย์สินในบริเวณข้างเคียง เช่น อาคารข้างเคียง รั้ว ถนน ทางเท้า ฯลฯ ที่มีอยู่เดิมในบริเวณที่จะทำการก่อสร้างและมิได้มีความเสียหายอยู่ก่อน หากผู้รับจ้างทำความเสียหายใดๆเกิดขึ้นแล้วจะต้องดำเนินการซ่อมแซมส่วนที่เสียหายให้คงสภาพเดิม โดยเป็นค่าใช้จ่ายของผู้รับจ้าง และให้ดำเนินการให้เสร็จก่อนการส่งมอบงานงวดสุดท้าย

12. หลังการส่งมอบงานแล้ว ในระยะเวลาประกัน 1 ปี ถ้ามีความเสียหายใดๆเกิดขึ้นแก่โบราณสถาน อันเนื่องมาจากสาเหตุความผิดพลาด ความไม่รอบคอบของผู้รับจ้างในการดำเนินการแล้ว ผู้รับจ้างจะต้องทำการซ่อมแซมโบราณสถาน โดยเป็นค่าใช้จ่ายของผู้รับจ้าง

13. ก่อนการดำเนินงานและในระหว่างปฏิบัติงาน ผู้รับจ้างจะต้องถ่ายภาพเก็บรายละเอียดทุกขั้นตอน ด้วยภาพถ่ายดิจิทัลความละเอียดอย่างน้อย 2 ล้านพิกเซล ภาพถ่ายเหล่านี้จะต้องพร้อมนำเสนอผู้ควบคุมงานหรือผู้ออกแบบตรวจสอบได้ตลอดเวลา รวมทั้งจะต้องเก็บไว้ประกอบรายงานการปฏิบัติงาน ซึ่งจะต้องนำเสนอผู้ว่าจ้างตามที่กำหนด

14. ในระหว่างปฏิบัติงาน หากเกิดความเสียหายใดๆซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สิน ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในรูปแบบรายการที่ผู้ว่าจ้างจะต้องทำหรือไม่ก็ตาม ผู้รับจ้างจะต้องชดเชยค่าเสียหายนั้นๆแก่ผู้ว่าจ้าง

15. ผู้ว่าจ้างหรือผู้ควบคุมงานมีสิทธิที่จะห้ามช่างหรือคนงานของผู้รับจ้างคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนไม่ให้มาปฏิบัติงานได้ หากว่าเป็นผลเสียหายแก่ผู้ว่าจ้างหรือประพฤติไม่ดีต่อผู้ควบคุมงาน

16. ผู้รับจ้างจะต้องแต่งตั้งหัวหน้างานอยู่ประจำ ณ สถานที่ปฏิบัติงาน เพื่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานฝ่ายผู้ว่าจ้างจะได้สั่งงานได้สะดวก และให้ถือว่าหัวหน้างานได้รับรู้ในเรื่องที่สั่งนั้นแทนผู้รับจ้าง

17. ผู้รับจ้างจะต้องตรวจสอบสภาพโครงสร้างโบราณสถานก่อนลงมือปฏิบัติงาน ส่วนของโบราณสถานที่ชำรุดหรืออาจก่อให้เกิดอันตรายระหว่างปฏิบัติงาน ให้ผู้รับจ้างจัดทำคำชี้แจงและอุปกรณ์ป้องกันโครงสร้างส่วนนั้นให้อยู่ในสภาพปลอดภัยก่อนลงมือปฏิบัติงาน กรณีที่เกิดอันตรายระหว่างปฏิบัติงานไม่ว่าจะเนื่องจากความชำรุดของโบราณสถาน ความบกพร่องของอุปกรณ์ ความประมาทของคนงาน ผู้รับจ้างจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

18. การทำโครงสร้างนั่งร้าน(ถ้ามี) ผู้รับจ้างจะต้องทำให้มั่นคงแข็งแรงและสามารถให้เจ้าหน้าที่ของฝ่ายผู้ว่าจ้างขึ้นไปตรวจงานหรือปฏิบัติงานได้สะดวกและปลอดภัย

19. ให้ทำการป้องกันวัสดุ อุปกรณ์ของเดิมที่ติดกับกับโบราณสถานหรือที่เป็นส่วนประดับโบราณสถาน โคนการหาวัสดุแข็งแรงมาปิดคลุม หรือถอดเก็บรักษา ซึ่งจะต้องทำบัญชีแสดงที่มาของวัสดุนั้น

20. เมื่อผู้รับจ้างจะส่งมอบงานงวดสุดท้ายจะต้องทำความสะอาดบริเวณที่ปฏิบัติงานและบริเวณใกล้เคียงให้เรียบร้อยก่อนส่งมอบงาน

21. ผู้รับจ้างจะต้องจัดทำรายงานการปฏิบัติงาน ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานครบถ้วน ตั้งแต่เริ่มตรวจสอบสถานที่จนส่งมอบงานของแต่ละแหล่งที่ได้ดำเนินการ โดยจะต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้ควบคุมงาน และนำเสนอผู้ว่าจ้างและคณะกรรมการตรวจสอบ ก่อนส่งมอบงานงวดสุดท้ายไม่น้อยกว่า 30 วัน และจะต้องนำส่งรายงานเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ เป็นต้นฉบับพร้อมซีดีรอมบันทึกข้อมูลและรูปถ่ายในการดำเนินงานจำนวน 20 ชุด อย่างช้าภายในวันส่งมอบงานงวดสุดท้าย

สภาพทั่วไปของโบราณสถานวัดตะไกร ก่อนการบูรณะฟื้นฟู

สภาพทั่วไปของโบราณสถานวัดตะไกร ก่อนการบูรณะฟื้นฟู

สภาพทั่วไปของโบราณสถานวัดตะไกร ก่อนการบูรณะฟื้นฟู

สภาพทั่วไปของโบราณสถานวัดตะไกร ก่อนการบูรณะฟื้นฟู

บทที่ 3 โบราณสถานภายหลังการดำเนินงาน

วัดตะไกรเป็นวัดที่มีบรรยากาศร่มรื่น เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อน ดังนั้นการปรับปรุงทัศนียภาพเพื่อส่งเสริมบรรยากาศที่ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนั้นยังได้ทำการซ่อมแซมป้ายและเพิ่มเติมสาธารณูปโภคอื่นๆเช่น ที่จอดรถจักรยาน เพื่อความสะดวกของผู้มาที่ชมโบราณสถานมากยิ่งขึ้น

3.1 งานทำความสะอาดและกำจัดวัชพืช

3.1.1 กำจัดวัชพืชโดยตัดหรือถอนรากไม้ที่ฝังในชั้นอิฐออกให้หมด หากจำเป็นต้องรื้อชั้นอิฐบางส่วนออกเพื่อถอนราก ต้องทำด้วยความระมัดระวังเท่าที่จำเป็นเท่านั้น อันอยู่ในดุลพินิจของวิศวกรหรือกรรมการตรวจการจ้าง ก่อนลงมือปฏิบัติงานต้องได้รับความเห็นชอบจากสถาปนิกวิศวกรหรือกรรมการตรวจการจ้าง วัดตะไกรมีงานกำจัดวัชพืช 20 % ของพื้นที่ หรือ 480 ตารางเมตร ภายหลังการดำเนินงานทำให้โบราณสถานมีความสะอาดและเป็นการป้องกันวัชพืชกับต้นไม้ขนาดเล็กที่จะเติบโตขึ้นมาจนทำลายชั้นอิฐของโบราณสถานในอนาคต

3.1.2 ให้ทำความสะอาดผิวปูนฉาบและผิวอิฐเดิมทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในบริเวณที่มีคราบฝุ่นเกาะติดระดับน้ำท่วม(ที่ระดับความสูงประมาณ 1.00 เมตร) ด้วยการเช็ดพร้อมทั้งขัดล้างโดยใช้แปรงขนอ่อนแปรงเบาๆ แล้วล้างด้วยน้ำจนสะอาดและทิ้งไว้ให้แห้งสนิท พื้นที่ 2,400 ตารางเมตร

3.1.3 ทำความสะอาดคลอง โดยการขุดลอกผิวคลองเดิม กำจัดเศษขยะและขนย้ายออกนอกพื้นที่ พื้นที่ 1,383 ตารางเมตร จากนั้นปรับแต่งความลาดเอียงและปรับสภาพน้ำ พื้นที่ 554 ตารางเมตร

ขณะทำความสะอาดผิวโบราณสถาน

ขณะทำความสะอาดผิวโบราณสถาน

ขณะทำความสะอาดและกำจัดวัชพืช

ขณะทำความสะอาดและกำจัดวัชพืช

ขณะทำการขุดลอกคูคลอง

โบราณสถานภายหลังการขุดล้างทำความสะอาดและกำจัดวัชพืช

โบราณสถานภายหลังการขุดล้างทำความสะอาดและกำจัดวัชพืช

แนวคูคลองภายหลังการขุดลอก

3.2 งานวัสดุพืชพันธุ์

3.2.1 รื้อถอนคันหญ้า, ไม้พุ่มและไม้ยืนต้นที่บดบังทัศนียภาพ โดยขนย้ายและทำลายภายนอกพื้นที่โบราณสถาน

3.2.2 ไถปรับพื้นที่เพื่อปรับปรุงดิน และปลูกหญ้าธรรมชาติ 35% ของพื้นที่ทั้งหมด (หญ้าพื้นเมืองในพื้นที่) ในบริเวณที่กำหนด พร้อมทั้งโรยปุ๋ยและดินปลูกก่อนทำการดูแลรักษา พื้นที่ 4,592 ตารางเมตร

3.2.3 ปลูกไม้ยืนต้นประเภทประดู่ป่า ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10 นิ้ว จำนวน 15 ต้น ในบริเวณที่กำหนด โดยต้องทำการปรับระดับพื้นที่ก่อน แล้วจึงนำทรายมาปรับระดับอีกครั้ง พร้อมทั้งโรยปุ๋ยและดินปลูกก่อนทำการปลูก

ขณะทำการปรับปรุงพื้นที่ปลูกหญ้าธรรมชาติ

ขณะทำการปรับปรุงพื้นที่ปลูกหญ้าธรรมชาติ

ทำการปลูกไม้ยืนต้นประเภทประดู่ป่าขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10 นิ้ว

ภายหลังทำการปลูกไม้ยืนต้นประเภทประดู่ป่าขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10 นิ้ว

ภายหลังทำการปรับปรุงพื้นที่และปลูกหญ้าธรรมชาติ

3.3 งานป้ายและสาธารณูปโภค

3.3.1 สร้างและติดตั้งป้ายและสาธารณูปโภค ในตำแหน่งที่กำหนดไว้ในแบบ โดยยึดรูปแบบมาตรฐานงานองค์ประกอบภูมิทัศน์ของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นหลัก โดยแก้ไขและเพิ่มเติมรายละเอียดบางอย่างดังต่อไปนี้

ก) วัสดุที่ใช้ทำแผ่นป้ายเปลี่ยนจากแผ่นอลูมิเนียมเป็นแผ่นเหล็กชุบ Zinc โดยใช้เทคนิคการทำสีรองพื้นและติดสติกเกอร์ในส่วนที่เป็นภาพและตัวอักษร และให้ยึดกับโครงป้ายด้วย น็อตสแตนเลส และกาวติดโลหะอย่างแน่นหนา

ข) โครงสร้างป้ายในส่วนที่เป็นไม้ทั้งหมด ให้ทำการทาสีป้องกันปลวกชนิดใสและสีรองพื้นไม้อลูมิเนียมเพื่อป้องกันเชื้อรา ก่อนการทาสีทับหน้าด้วยสีน้ำอะคริลิก ผลัดกันทั้งหมดให้ใช้ของไอซีไอ หรือที่มีคุณสมบัติเทียบเท่า อย่างน้อย 3 ชั้น

ค) โครงสร้างป้ายในส่วนที่เป็นโลหะทั้งหมด ให้ทำการทาสีรองพื้นโลหะกันสนิม อย่างน้อย 2 เที้ยว และทาสีทับหน้าด้วยสีน้ำมันอย่างน้อย 2 เที้ยว ผลัดกันทั้งหมดให้ใช้ของไอซีไอ หรือที่มีคุณสมบัติเทียบเท่า อย่างน้อย 3 ชั้น

ทั้งนี้ก่อนทำการติดตั้งป้ายผู้รับจ้างได้แจ้งแก่ทางอุทยานฯ เพื่อยืนยันตำแหน่งป้ายอีกครั้งหนึ่ง โดยในส่วนของคุณลักษณะของป้ายผู้รับจ้างทำการสอบถามและประสานงานกับฝ่ายวิชาการของอุทยานฯ

สรุปรายการป้ายและสาธารณูปโภคที่ต้องสร้างขึ้นใหม่มีดังต่อไปนี้

1. แผ่นป้ายของขุมป้ายบรรราชขนาดใหญ่ (LA 1.2) จำนวน 1 ชุด
2. แผ่นป้ายของป้ายบรรราชขนาดเล็ก (LA 1.4) จำนวน 8 ชุด

3.3.2 ซ่อมแซมขุมป้ายและสาธารณูปโภค ในตำแหน่งที่กำหนดไว้ในแบบ โดยยึดรูปแบบมาตรฐานงานองค์ประกอบภูมิทัศน์ของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นหลัก โดยมีรายการดังต่อไปนี้

- ก) ขุมป้ายบรรราชขนาดใหญ่ (LA 1.2) ให้ทำการสำรวจโครงสร้างเสาไม้ หากมีการผุเพียงเล็กน้อยให้ทำการอุดโป๊วและทำสีใหม่ ตามรายการบูรณะ SN1 แต่ถ้าชำรุดเสียหายจนไม่สามารถใช้การได้หรือเป็นอันตรายต่อโครงสร้างให้ทำการซ่อมเปลี่ยนใหม่ บัวและฐานเสาคอนกรีต ที่แตกร้าวให้ทำการฉาบปูนซ่อมให้เรียบร้อย ในขณะที่กระเบื้องหลังคาดินเผาที่ชำรุดหรือสูญหาย ให้ทำการซ่อมเปลี่ยน
- ข) โครงป้ายบรรราชที่เป็นโลหะจำนวน ๘ ป้าย (LA 1.4) และที่จอดรถจักรยาน (LA 12.1) จำนวน ๖ ชุด ให้ทำการขัดสนิมและทำสีใหม่ ตามรายการบูรณะ SN2

ค) ถังขชะ(LA 5.2)จำนวน ๒ ถัง ที่แตกร้าวให้ทำการซ่อมเปลี่ยนอิฐให้อยู่ในสภาพตามแบบ
มาตรฐานงานองค์ประกอบภูมิทัศน์ของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

คำบรรยายของงานป้าย

วัดตะไกร

ตั้งอยู่นอกเกาะเมืองอยุธยาทางด้านทิศเหนือ บริเวณทิศตะวันตกของคลองสระบัว ภายในเขตพุทธาวาสซึ่งล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วมีอุโบสถ วิหาร พระปรางค์ เจดีย์แปดเหลี่ยม วิหารราช และเจดีย์ราย โดยมีเจดีย์แปดเหลี่ยมตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกหรือด้านหลังของวิหารเป็นประธานของวัด

วัดตะไกรไม่ปรากฏหลักฐานความเป็นมาในเอกสารทางประวัติศาสตร์ แต่ปรากฏชื่อในวรรณคดีเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ที่เชื่อว่ามิเค้าโศกมาจากเรื่องจริงในสมัยอยุธยา

จากการศึกษาทางโบราณคดีสามารถสรุปได้ว่า วัดตะไกรนี้สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นและถูกทิ้งร้างไปเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ใน พ.ศ.๒๓๑๐ ต่อมาในช่วงรัชกาลที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มีหลักฐานว่ามีผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่วัดตะไกรอีกครั้งหนึ่ง

Wat Ta Krai

Wat Ta Krai is a Buddhist monastery located on the north outside Ayutthaya City Island in the west of *Klong Sra Boa* (Sra Boa canal). Plan of this temple surrounded with the wall, consists of the *ubosot* (the ordinationa hall), the *vihara* (hall of the image), *prang* (pagoda), octagonal pagoda and *vihara rai* (small vihara). The octagonal pagoda is the principal building of the monastery stands behind the vihara.

There is no definite evidence regarding when the temple was built, but it's name appeared in *Khun Chang Khun Phan* the famous Ayutthaya literature, that was believed it's plot based on the real story in Ayutthaya time.

The archaeological research pointed that this monastery was first built in the early Ayutthaya period but it was abandoned when the Burmese invaded the country in 1767 and sacked the capital. Later on this temple was used again in the reign of King RamaIV and King RamaV of Rattanakosin.

เจดีย์ประธาน

เป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม ทรงระฆังทึบครึ่งนึ่งซ้อนข้างเพริชชาวดั้งอยู่บนฐานบัวแปดเหลี่ยม บริเวณก้านฉัตรประดิษฐานพระพุทธรูปประทับนั่งภายในซุ้มโคจรอบ ซึ่งการประดับก้านฉัตรด้วยพระพุทธรูปปูนปั้นได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะสุโขทัยซึ่งแพร่เข้ามาในอยุธยามากในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ ถึงสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

The principal pagoda

A principal pagoda is in high bell shape on top of an octagonal foundation. Near the spire called *Karn Chartra* surrounded with niches, placed of sitting Buddha image in each, pointed the Sukhothai style that established to Ayutthaya in the reign of King Somdejphra Boromrajathiraj II until King Somdejphra Boromtrilokanat.

วิหาร

เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๖ เมตร มีมุขยื่นออกมาทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ด้านทิศตะวันออกมีประตูทางเข้า ๑ ประตู มีฐานชุกชีสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของอาคาร

The Vihara (hall of image)

A parallelogram building, the width is 12 meters and the length is 26 meters. There are front and back porches and has 3 gates at the front. Inside of this building there is a pedestal of Buddha’s image at the west.

กำแพงแก้ว

เป็นกำแพงที่ล้อมรอบเขตพุทธาวาส มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๕๘ เมตร มีประตูทางเข้า ๒ ประตู ทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ ลักษณะเป็นกำแพงก่ออิฐขึ้นมาตรงๆ ไม่มีฐานบัวประดับ

Kumphang Kaew (the wall)

This wall is composed of brick in strength shape, surrounded the area of the Buddhist shrine. It is in rectangular plan with 35 meters width and 58 meters length. There are 2 gates, one at the east and the other one at the south.

สระน้ำ

เป็นสระน้ำรูปสี่เหลี่ยม อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของวัด มีสองสระอยู่คู่กัน โคขสระหนึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือส่วนอีกสระหนึ่งอยู่ทางทิศใต้ ซึ่งสัมพันธ์กับแผนผังแกนแนวหลักของวัด ขอบสระทั้งสองด้านก่อด้วยอิฐ

Ponds

There are two square ponds composed of brick around the edges stayed at the east of the monastery, one at the north and the other at the south, related with the main plan of the monastery.

อุโบสถ

เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๑๖ เมตร หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีประตูทางเข้าที่ด้านหน้าและด้านหลังด้านละ ๒ ประตู มีฐานชุกชีสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของอาคาร

The Ubosot (the ordination hall)

A parallelogram building, the width is 12 meters and the length is 16 meters. There are front 2 gates at the front and also at the back. Inside of this building there is a pedestal of Buddha's image at the west.

พระปรางค์

เป็นเจดีย์ทรงปรางค์ ที่ส่วนฐานมีความสูงหรือมีปริมาตรมากเมื่อเทียบกับเรือนธาตุและช่อค ทำให้องค์ปรางค์มีความสูงระลูด ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของพระปรางค์ที่นิยมสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย

Phra Prang (pagoda)

A pagoda in prang shape. The base is higher than the body and spire when comparing. This style of art is the typical in late Ayutthaya period.

วิหารราย

เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า วางตัวตามแนวแกนทิศเหนือ - ใต้ ขนาดกว้าง ๘.๔๐ เมตร ยาว ๑๓ เมตร มีบันไดทางขึ้นทางทิศใต้

Vihara Rai (small vihara)

A parallelogram building, laid by north to south, the width is 8.40 meters and the length is 13 meters. There is only one stair at the south.

เจดีย์ราย

เป็นเจดีย์ทรงระฆังบนฐานแปดเหลี่ยม ทั้งหมดจำนวน ๑๕ องค์ ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ของเจดีย์ประธานและวิหาร

Chedi Rai (small pagodas)

There are 15 small pagodas in bell shape on the octagonal base stayed at the north and south of the principal pagoda and the vihara.

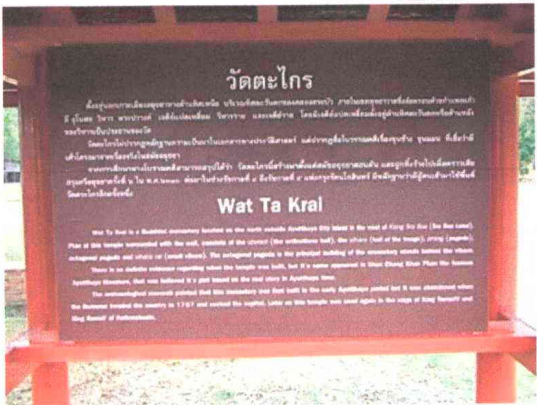
ขณะดำเนินการซ่อมแซมและสร้างงานป้ายและสาธารณูปโภค

ขณะดำเนินการซ่อมแซมและสร้างงานป้ายและสาธารณูปโภค

งานป้ายและสาธารณูปโภคภายหลังการดำเนินงานแล้วเสร็จ

งานป้ายและสาธารณูปโภคภายหลังการดำเนินงานแล้วเสร็จ

งานป้ายและสาธารณูปโภคภายหลังการดำเนินงานแล้วเสร็จ

บรรณานุกรม

คมขำ คิวงษา. “การค้าขายภายในของเมืองพระนครศรีอยุธยาในสมัยอยุธยาตอนปลาย,” เมืองโบราณ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) หน้า 69-70.

คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม เอกสารจากหอหลวง. จัดพิมพ์เผยแพร่โดยคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. มกราคม 2534. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534.

น. ณ ปากน้ำ. ศิลปกรรมแห่งอาณาจักรศรีอยุธยา. กรุงเทพมหานคร : ธเนศวรการพิมพ์, 2516.

น. ณ ปากน้ำ. ข่าวข้อมูลใหม่: โบราณสถานสองฟากคลองสระบัว. เมืองโบราณ ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2530) หน้า 105-112.

น. ณ ปากน้ำ. ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยุธยา. พระนคร: โรงพิมพ์สี่พร, 2510.

น. ณ ปากน้ำ. สถาปัตยกรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2516.

ประชุมพงศาวดารเล่ม 43. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2512.

แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศประเทศไทย 1:50,000 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, กรมแผนที่ทหาร ลำดับชุด L707 ระวัง 5137 IV, พิมพ์ครั้งที่ 2-RTSD

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน. พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2515.

สันติ เล็กสุขุม. ลวดลายปูนปั้นแบบอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ. 2172-2310). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2532.

ภาคผนวก

รายการประกอบแบบ โครงการฟื้นฟูโบราณสถานอันเนื่องมาจากอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๔๙

วัดตะไกร

๑. หลักการและเหตุผล

โบราณสถานในความควบคุมดูแลของกรมศิลปากรนั้น นอกจากจะชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลาแล้ว ยังได้ผ่านวิกฤตการณ์ต่างๆทั้งจากภัยธรรมชาติและน้ำมือมนุษย์มาหลายครั้งหลายครา ในส่วนของภัยจากน้ำมือมนุษย์นั้น กรมศิลปากรได้ออกมาตรการควบคุมและป้องกันไว้อย่างเข้มงวดแล้ว แต่ในส่วน of ภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้นั้น ถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก แต่ก็ทำให้เกิดความเสียหายแก่โบราณสถานอย่างมาก

สำหรับโบราณสถานในความดูแลของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาที่เรียกว่าร้อยแห่งนั้น ภัยธรรมชาติที่มักเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งนั้นคืออุทกภัย เนื่องมาจากภูมิประเทศของเกาะเมืองอยุธยานั้นมีแม่น้ำสามสายล้อมรอบและมีคูคลองอยู่มากมาย ทุกครั้งที่น้ำเหนือไหลบ่าลงมามาก โบราณสถานบริเวณรอบเกาะเมืองก็จะประสบกับอุทกภัยทุกครั้ง โดยเฉพาะเหตุการณ์อุทกภัยเมื่อช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ที่ผ่าน มาซึ่งถือเป็นอุทกภัยครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่จังหวัดภาคกลางของประเทศไทย รวมถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งทางอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาที่ได้ดำเนินการเฉพาะหน้า ด้วยการป้องกันและควบคุมน้ำไม่ให้เข้าสู่ภายในโบราณสถาน อย่างไรก็ตามโบราณสถานบางแห่งก็ยังคงประสบปัญหาน้ำท่วมขังและการหลุดตัวจากน้ำได้ดินอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้นเมื่อผ่านพ้นเหตุอุทกภัยและระดับน้ำลดลงไปจากโบราณสถานแล้ว อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาจึงได้ทำการสำรวจความเสียหายของโบราณสถาน เพื่อที่จะดำเนินการฟื้นฟูและซ่อมแซมความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมถึงการวางแผนการป้องกันอุทกภัยอย่างยั่งยืน เพื่อรับมือกับเหตุอุทกภัยที่อาจจะเกิดขึ้นอีกครั้งในภายภาคหน้า

๒. ตำแหน่งที่ตั้ง

วัดตะไกรตั้งอยู่ภายนอกพื้นที่เกาะเมืองด้านทิศเหนือ อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของคลองสระบัว ประมาณ 100 เมตร อยู่หลังวัดหน้าพระเมรุทางด้านทิศเหนือ ราว 5137 IV ลำดับชุด L 7017 พิมพ์ครั้งที่ 1 – RTSD จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พิกัด 684883

รายการประกอบแบบ โครงการฟื้นฟูโบราณสถานอันเนื่องมาจากอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๙

๓. ประวัติและความสำคัญ

วัดนี้ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการก่อสร้าง แต่มีชื่อวัดปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยพระรามาธิบดีที่ ๒ โดยกล่าวถึงวัดตะไกรว่า เป็นที่ฝังศพและทำฌาปนกิจศพของนางวันทอง

ภายในวัดประกอบด้วยเจดีย์ทรงกลมบนฐานแปดเหลี่ยมขนาดใหญ่เป็นประธานหลักของวัด มีวิหารตั้งอยู่ถัดออกมาทางด้านทิศตะวันออก ส่วนทางด้านทิศใต้เป็นกลุ่มเจดีย์รายจำนวน ๑๒ องค์ พระอุโบสถสร้างแยกออกมาตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวิหาร จากรูปแบบสถาปัตยกรรมของสิ่งก่อสร้างน่าจะมีการสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น และมีการใช้สืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

๔. สภาพปัจจุบัน

วัดตะไกรได้รับการขุดแต่งทางโบราณคดี และบูรณะ รวมถึงประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานแล้ว โดยกรมศิลปากร

สภาพโบราณสถานและสภาพภูมิทัศน์ ภายหลังถูกน้ำท่วมซึ่งเป็นเวลานานกว่าสองเดือนเศษ ได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมขังอยู่ที่มีความสูงประมาณ ๑.๐๐ เมตร โดยรายการความเสียหายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. โบราณสถานเกิดคราบฝุ่นเกาะอยู่ที่ผิวอิฐเป็นความสูงจากระดับดินเฉลี่ยประมาณ ๑.๐๐ เมตร สาเหตุเนื่องมาจากตะกอนฝุ่นที่พัดพามากับน้ำที่ได้ท่วมขังเป็นเวลานาน
๒. ต้นหญ้า ทั้งภายในเขตโบราณสถานและบริเวณริมคลองรอบเมืองตายเป็นวงน้ำท่วมขัง
๓. โครงสร้างป้ายที่เป็นไม้และโลหะ ผุกร่อนและเป็นสนิมเนื่องจากแช่น้ำอยู่เป็นเวลานาน นอกจากนั้นแผ่นป้ายต่างๆยังสูญหายไปทั้งหมด
๔. น้ำท่วมได้พัดพาเศษขยะลงมาในคูน้ำข้างวัด อีกทั้งชาวบ้านยังได้มาสร้างที่พักอาศัยชั่วคราวอยู่ในเขตวัด ซึ่งเป็นการทำลายทัศนียภาพให้แก่โบราณสถาน

รายการประกอบแบบ โครงการฟื้นฟูโบราณสถานอันเนื่องมาจากอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๙

๕. แนวทางการบูรณะและฟื้นฟูโบราณสถาน

วัดตะไกรตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นทางสัญจรผ่านไปมาบริเวณย่านคลองสระบัว ดังนั้นการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามโดยเปิดมุมมองจากถนนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น นอกจากนี้ยังควรทำการซ่อมแซมป้ายและสาธารณูปโภคอื่นๆที่ชำรุดเสียหาย รวมถึงดำเนินการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างต่างๆที่ล้ำเข้ามาในเขตโบราณสถาน

๖. รายละเอียดการบูรณะและฟื้นฟูโบราณสถาน

๖.๑ งานทำความสะอาดและกำจัดวัชพืช(CL = Cleaning)

CL1) ให้กำจัดวัชพืชโดยตัดหรือถอนรากไม้ที่ฝังในชั้นอิฐออกให้หมด หากจำเป็นต้องรื้อชั้นอิฐบางส่วนออกเพื่อถอนราก ต้องทำด้วยความระมัดระวังเท่าที่จำเป็นเท่านั้น อันอยู่ในดุลพินิจของวิศวกรหรือกรรมการตรวจการจ้าง ก่อนลงมือปฏิบัติงานต้องได้รับความเห็นชอบจากสถาปนิก วิศวกรหรือกรรมการตรวจการจ้าง

CL2) ให้ทำความสะอาดผิวปูนฉาบและผิวอิฐเดิมทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ ในบริเวณที่มีคราบฝุ่นเกาะติดระดับน้ำท่วม(ระดับความสูงประมาณ ๑.๐๐ เมตร) ด้วยการเช็ดพร้อมทั้งขัดล้างโดยใช้แปรงขนอ่อนแปรงเบาๆ แล้วล้างด้วยน้ำจนสะอาดและทิ้งไว้ให้แห้งสนิท

CL3) ขุดลอกทำความสะอาดคลอง คูหรือสระน้ำ โดยกำจัดเศษขยะและวัชพืช และปรับสภาพน้ำ

๖.๒ งานวัสดุพืชพันธุ์(PL = Planting)

PL1) ไถปรับพื้นที่เพื่อปรับปรุงดิน และปลูกหญ้าธรรมชาติ (หญ้าพื้นเมืองในพื้นที่) ในบริเวณที่กำหนด พร้อมทั้งไถปุ๋ยและดินปลูกก่อนทำการดูแลรักษาโดยผู้รับจ้างต่อไปอีกเป็นเวลาอย่างน้อย ๓๐ วัน จนกว่าหญ้าจะขึ้นสมบูรณ์

PL2) ปลูกไม้ยืนต้นเช่น ลั่นทมดอกสีขาวยาวพวง ในบริเวณที่กำหนด โดยต้องทำการปรับระดับพื้นที่ก่อน แล้วจึงนำทรายมาปรับระดับอีกครั้ง พร้อมทั้งไถปุ๋ยและดินปลูกก่อนทำการปลูก โดยผู้รับจ้างจะต้องได้รับการดูแลรักษาจากผู้รับจ้างต่อไปอีกเป็นเวลา ๔ เดือน นับจากส่งมอบงานงวดสุดท้าย หากเกิดความเสียหาย หรือชำรุดทรุดโทรม ในระหว่างนี้ผู้รับจ้างจะต้องนำเอาต้นไม้มารับเปลี่ยนทันที

๖.๓ งานป้ายและสาธารณูปโภค(SN = Signage and Site Materials)

รายการประกอบแบบ โครงการฟื้นฟูโบราณสถานอันเนื่องมาจากอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๙

SN1) สร้างและติดตั้งป้ายและสาธารณูปโภค ในตำแหน่งที่กำหนดไว้ในแบบ โดยยึดรูปแบบมาตรฐานงานองค์ประกอบภูมิทัศน์ของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นหลัก โดยแก้ไขและเพิ่มเติมรายละเอียดบางอย่างดังต่อไปนี้

๑. วัสดุที่ใช้ทำแผ่นป้ายให้เปลี่ยนจากแผ่นอลูมิเนียมเป็นแผ่นเหล็กชุบ Zinc โดยใช้เทคนิคการทำสีรองพื้นและติดสติ๊กเกอร์ในส่วนที่เป็นภาพและตัวอักษร และให้ยึดกับโครงป้ายด้วยน็อตสแตนเลส และกาวยึดโลหะอย่างแน่นหนา
๒. โครงสร้างป้ายในส่วนที่เป็นไม้ทั้งหมด ให้ทำการทาสีน้ำมันป้องกันปลวกชนิดใสและสีรองพื้นไม้อลูมิเนียมเพื่อป้องกันเชื้อรา ก่อนการทาสีทึบหน้าด้วยสีน้ำอะคริลิก ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดให้ใช้ของไอซีไอ หรือที่มีคุณสมบัติเทียบเท่า อย่างน้อย ๓ ชั้น
๓. โครงสร้างป้ายในส่วนที่เป็นโลหะทั้งหมด ให้ทำการทาสีรองพื้นโลหะกันสนิม อย่างน้อย ๒ เทียวย และทาสีทึบหน้าด้วยสีน้ำมันอย่างน้อย ๒ เทียวย ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดให้ใช้ของไอซีไอ หรือที่มีคุณสมบัติเทียบเท่า อย่างน้อย ๓ ชั้น

ทั้งนี้ก่อนทำการติดตั้งป้ายผู้รับจ้างต้องแจ้งแก่ทางอุทยานฯ เพื่อยืนยันตำแหน่งป้ายอีกครั้งหนึ่ง โดยในส่วนของข้อมูลรายละเอียดของป้ายให้ผู้รับจ้างสอบถามและประสานงานกับฝ่ายวิชาการของอุทยานฯ

สรุปรายการป้ายและสาธารณูปโภคที่ต้องสร้างขึ้นใหม่มีดังต่อไปนี้

- ๑) แผ่นป้ายของซุ้มป้ายบรรยายขนาดใหญ่(LA 1.2) จำนวน ๑ ชุด
- ๒) แผ่นป้ายของป้ายบรรยายขนาดเล็ก(LA 1.4) จำนวน ๘ ชุด

SN2) ซ่อมแซมซุ้มป้ายและสาธารณูปโภค ในตำแหน่งที่กำหนดไว้ในแบบ โดยยึดรูปแบบมาตรฐานงานองค์ประกอบภูมิทัศน์ของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเป็นหลัก โดยมีรายการดังต่อไปนี้

- ก) ซุ้มป้ายบรรยายขนาดใหญ่(LA 1.2) ให้ทำการสำรวจโครงสร้างเสาไม้ หากมีการผุเพียงเล็กน้อยให้ทำการอุดโป๊วและทาสีใหม่ ตามรายการบูรณะ SN1 แต่ถ้าชำรุดเสียหายจนไม่สามารถใช้งานได้หรือเป็นอันตรายต่อโครงสร้างให้ทำการซ่อมเปลี่ยนใหม่ บัวและฐานเสา

รายการประกอบแบบ โครงการฟื้นฟูโบราณสถานอันเนื่องมาจากอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๙

คอนกรีต ที่แตกร้าวให้ทำการฉาบปูนซ่อมให้เรียบร้อย ในขณะที่กระเบื้องหลังคาดินเผาที่ชำรุด หรือสูญหาย ให้ทำการซ่อมเปลี่ยน

ข) โครงป้ายบรรยายที่เป็นโลหะจำนวน ๘ ป้าย(LA 1.4) และที่จอดรถจักรยาน(LA 12.1)จำนวน ๖ ชุด ให้ทำการขัดสนิมและทำสีใหม่ ตามรายการบูรณะ SN2

ค) ถังขยะ(LA 5.2)จำนวน ๒ ถัง ที่แตกร้าวให้ทำการซ่อมเปลี่ยนอิฐให้อยู่ในสภาพตามแบบ มาตรฐานงานองค์ประกอบภูมิทัศน์ของอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

๗. หลักการทั่วไปในการดำเนินการบูรณะ

๗.๑ เนื่องจากโบราณสถานที่จะดำเนินการบูรณะเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญระดับชาติ ดังนั้นผู้รับจ้างต้องจัดหาช่างฝีมือดี และมีความชำนาญตรงกับหน้าที่ของงานแต่ละส่วน แต่ละประเภทที่จำเป็น และเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

๗.๒ ผู้รับจ้างจะต้องตรวจดูแบบ รายการประกอบแบบและบริเวณสถานที่ที่จะดำเนินการและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสถานที่และแบบโดยละเอียด สอบถามข้อสงสัยและปัญหาต่างๆให้ชัดเจน เมื่อลงนามในสัญญาว่าจ้างแล้วยอมรับว่า ผู้รับจ้างเข้าใจความหมายและรายละเอียดของแบบและรายการประกอบแบบโดยชัดเจนแล้ว ถ้ามีปัญหาข้อขัดแย้งเกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง จะถือเอาคำวินิจฉัยตัดสินของผู้ว่าจ้างหรือตัวแทนตามหลักเกณฑ์มาตรฐานการก่อสร้าง ความถูกต้องในวิชาช่าง และความเหมาะสมเป็นข้อยุติ และผู้รับจ้างต้องปฏิบัติตามการชี้แจง รายละเอียดขณะพาดูสถานที่ โดยการเซ็นรับทราบในเอกสารข้อชี้แจงเพิ่มเติม ถือเป็นส่วนประกอบหนึ่งของรูปแบบและรายการก่อสร้างด้วย

๗.๓ ผู้รับจ้างที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการก่อสร้างจะต้องทำการก่อสร้างให้เป็นไปตามรายละเอียดต่างๆในรูปแบบและรายการประกอบแบบที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งคู่สัญญาได้ลงนามโดยใช้ช่างฝีมือที่ได้มาตรฐานการก่อสร้างในแต่ละส่วน แต่ละสาขา ผู้ว่าจ้างมีสิทธิ์ที่จะสั่งให้หรือถอนเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากพิจารณาแล้วเห็นว่างานที่ทำอยู่ไม่ได้เป็นไปตามหลักการก่อสร้างที่ดีและได้มาตรฐาน ผู้รับจ้างจะต้องยินยอมเปลี่ยนแปลงให้ใหม่โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

๗.๔ ระยะหรือขนาดในแบบให้ถือตัวเลขเป็นสำคัญ

รายการประกอบแบบ โครงการฟื้นฟูโบราณสถานอันเนื่องมาจากอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๙

๗.๕ เมื่อมีปัญหาที่ขัดแย้งกัน หรือไม่มีรายละเอียดชัดเจนที่จะทำการก่อสร้างได้ ให้ผู้รับจ้างแจ้งให้สถาปนิกผู้ออกแบบหรือผู้แทนทราบ เพื่อเสนอขอความเห็นชอบหรือคำวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือเพื่อจัดทำรายละเอียดสำหรับการก่อสร้างเพิ่มเติม โดยถือเอาแบบรายละเอียดเพิ่มเติมสำหรับก่อสร้างนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาด้วย ทั้งนี้ ผู้รับจ้างจะต้องไม่ดำเนินการไปก่อนที่ผู้ว่าจ้างจะให้ความเห็นชอบหรือวินิจฉัยชี้ขาด หากผู้รับจ้างดำเนินการไปโดยพลการและเกิดความผิดพลาดขึ้น จะต้องทำการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องตามคำวินิจฉัย

๗.๖ ก่อนที่ผู้รับจ้างจะลงมือดำเนินการก่อสร้าง จะต้องแจ้งให้ผู้ว่าจ้างได้ทราบเพื่อจัดหาผู้คุมงานหรือผู้แทนผู้ว่าจ้างมาดูแลรับผิดชอบงานก่อสร้างได้

๗.๗ ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะขอเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม หรือลดลงได้ ในกรณีที่มีการพบหลักฐานเพิ่มเติม หรือในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าทำให้งานที่ทำอยู่มีความสมบูรณ์มากขึ้น ผู้รับจ้างจะต้องยินดีปฏิบัติตาม แต่ถ้าหากว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมหรือลดลงเป็นส่วนมากแล้ว จะมีการตกลงรายละเอียดเป็นลายลักษณ์อักษร โดยความเห็นชอบของทั้งสองฝ่าย เพื่อเสนอขอเปลี่ยนแปลงและรายการ

๗.๘ วัสดุต่างๆที่ได้กำหนดไว้ในรูปแบบหรือรายการว่าให้ใช้คุณภาพเทียบเท่าได้ หากผู้รับจ้างจะใช้วัสดุที่มีคุณภาพเทียบเท่าแล้ว ต้องนำเสนอเพื่อให้ผู้ว่าจ้างได้วินิจฉัยเห็นชอบก่อนทุกครั้ง และถ้ามีความจำเป็นต้องนำไปทดสอบคุณภาพเทียบเท่าแล้ว ต้องนำเสนอให้ผู้ว่าจ้างได้วินิจฉัยเห็นชอบก่อนทุกครั้ง ซึ่งผู้ว่าจ้างต้องนำไปทดสอบที่สถาบันที่ผู้ว่าจ้างเห็นชอบ โดยเป็นค่าใช้จ่ายของผู้รับจ้าง

๗.๙ ผู้รับจ้างจะต้องจัดวางสิ่งของ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ สำหรับการก่อสร้างให้เป็นระเบียบ ไม่เกะกะขวางทางสัญจร โดยเก็บรักษาให้วัสดุมีคุณสมบัติตามเดิมไม่ชำรุดเสียหายจนเกิดความไม่เหมาะสมสำหรับการก่อสร้าง หากมีความจำเป็นต้องสร้างโรงเก็บวัสดุแล้ว ผู้รับจ้างต้องจัดทำด้วยความรับผิดชอบของผู้รับจ้าง และให้รักษาเรื่องสถานที่ก่อสร้างโรงเก็บวัสดุกับผู้แทนของผู้ว่าจ้างก่อนลงมือดำเนินการ

๗.๑๐ ค่าใช้จ่ายต่างๆในระหว่างดำเนินการก่อสร้าง เช่น ค่าประปา ไฟฟ้า การทดสอบต่างๆที่จำเป็น เป็นหน้าที่ของผู้รับจ้างจะต้องติดต่อและรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่าย ยกเว้นแต่จะได้มีการตกลงกันไว้ก่อนเป็นลายลักษณ์อักษร

๗.๑๑ ผู้รับจ้างจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง โดยมีให้เกิดความเสียหายแก่อาคารหรือทรัพย์สินในบริเวณข้างเคียง เช่น อาคารข้างเคียง รั้ว ถนน ทางเท้า ฯลฯ ที่มีอยู่เดิมในบริเวณที่จะทำการ

รายการประกอบแบบ โครงการฟื้นฟูโบราณสถานอันเนื่องมาจากอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๙

ก่อสร้างและมีได้มีความเสียหายอยู่ก่อน หากผู้รับจ้างทำความเสียหายใดๆเกิดขึ้นแล้วจะต้องดำเนินการซ่อมแซมส่วนที่เสียหายให้คงสภาพเดิม โดยเป็นค่าใช้จ่ายของผู้รับจ้าง และให้ดำเนินการให้เสร็จก่อนการส่งมอบงานงวดสุดท้าย

๗.๑๒ หลังการส่งมอบงานแล้ว ในระยะเวลาประกัน ๑ ปี ถ้ามีความเสียหายใดๆเกิดขึ้นแก่โบราณสถานอันเนื่องมาจากสาเหตุความผิดพลาด ความไม่รอบคอบของผู้รับจ้างในการดำเนินการแล้ว ผู้รับจ้างจะต้องทำการซ่อมแซมโบราณสถาน โดยเป็นค่าใช้จ่ายของผู้รับจ้าง

๗.๑๓ ก่อนการดำเนินงานและในระหว่างการปฏิบัติงาน ผู้รับจ้างจะต้องถ่ายภาพเก็บรายละเอียดทุกขั้นตอน ด้วยภาพถ่ายดิจิทัลความละเอียดอย่างน้อย ๒ ล้านพิกเซล ภาพถ่ายเหล่านี้จะต้องพร้อมนำเสนอผู้ควบคุมงานหรือผู้ออกแบบตรวจสอบได้ตลอดเวลา รวมทั้งจะต้องเก็บไว้ประกอบรายงานการปฏิบัติงาน ซึ่งจะต้องนำส่งผู้ว่าจ้างตามที่กำหนด

๗.๑๔ ในระหว่างปฏิบัติงาน หากเกิดความเสียหายใดๆซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์สิน ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในรูปแบบรายการที่ผู้ว่าจ้างจะต้องทำหรือไม่ก็ตาม ผู้รับจ้างจะต้องชดเชยค่าเสียหายนั้นๆแก่ผู้ว่าจ้าง

๗.๑๕ ผู้ว่าจ้างหรือผู้ควบคุมงานมีสิทธิ์ที่จะห้ามช่างหรือคนงานของผู้รับจ้างคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนไม่ให้มาปฏิบัติงานได้ หากว่าเป็นผลเสียหายแก่ผู้ว่าจ้างหรือประทุพติไม่ดีต่อผู้ควบคุมงาน

๗.๑๖ ผู้รับจ้างจะต้องแต่งตั้งหัวหน้างานอยู่ประจำ ณ สถานที่ปฏิบัติงาน เพื่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานฝ่ายผู้ว่าจ้างจะได้สั่งงานได้สะดวก และให้ถือว่าหัวหน้างานได้รับรู้ในเรื่องที่สั่งนั้นแทนผู้รับจ้าง

๗.๑๗ ผู้ว่าจ้างจะต้องตรวจสอบสภาพโครงสร้างโบราณสถานก่อนลงมือปฏิบัติงาน ส่วนของโบราณสถานที่ชำรุดหรืออาจก่อให้เกิดอันตรายระหว่างปฏิบัติงาน ให้ผู้รับจ้างจัดทำค้ำยันและอุปกรณ์ป้องกันโครงสร้างส่วนนั้นให้อยู่ในสภาพปลอดภัยก่อนลงมือปฏิบัติงาน กรณีที่เกิดอันตรายระหว่างปฏิบัติงานไม่ว่าจะเนื่องจากความชำรุดของโบราณสถาน ความบกพร่องของอุปกรณ์ ความประมาทของคนงาน ผู้รับจ้างจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๗.๑๘ การทำโครงสร้างนั่งร้าน(ถ้ามี) ผู้รับจ้างจะต้องทำให้มั่นคงแข็งแรงและสามารถให้เจ้าหน้าที่ของฝ่ายผู้ว่าจ้างขึ้นไปตรวจงานหรือปฏิบัติงานได้สะดวกและปลอดภัย

รายการประกอบแบบ โครงการฟื้นฟูโบราณสถานอันเนื่องมาจากอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๙

๗.๑๙ ให้ทำการป้องกันวัสดุ อุปกรณ์ของเดิมที่ติดกับกับโบราณสถานหรือที่เป็นส่วนประดับโบราณสถาน โดนการหาวัสดุแข็งแรงมาปิดคลุม หรือถอดเก็บรักษา ซึ่งจะต้องทำบัญชีแสดงที่มาของวัสดุ นั้น

๗.๒๐ เมื่อผู้รับจ้างจะส่งมอบงานงวดสุดท้ายจะต้องทำความสะอาดบริเวณที่ปฏิบัติงานและบริเวณใกล้เคียงให้เรียบร้อยก่อนส่งมอบงาน

๗.๒๑ ผู้รับจ้างจะต้องจัดทำรายงานการปฏิบัติงาน ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานครบถ้วน ตั้งแต่เริ่มตรวจสอบสถานที่จนส่งมอบงานของแต่ละแหล่งที่ได้ดำเนินการ โดยจะต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้ควบคุมงาน และนำเสนอผู้ว่าจ้างและคณะกรรมการตรวจสอบ ก่อนส่งมอบงานงวดสุดท้าย ไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน และจะต้องนำส่งรายงานเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ เป็นต้นฉบับพร้อมซีดีรอมบันทึกข้อมูล และรูปถ่ายในการดำเนินงานจำนวน ๒๐ ชุด อย่างช้าภายในวันส่งมอบงานงวดสุดท้าย

พื้นที่ปลูกหญ้า (35%)
โครงการบูรณะ [PL1]

ปลูกต้นหมากคอกสีขาวตลอดแนวถนน
จำนวน ๑๕ ต้น
โครงการบูรณะ [PL2]

ผังวัดศุภพิทักษ์ วัดตะไกร
มาตราส่วน 1 : 750

ผังดิน

ปฏิทินงาน

สัปดาห์เขียนแบบ

ร่างภาพ	นายปารณ พงษ์เอก	
สถาปนิก	นายธนธร ภัคพิทานต์	
วิศวกร	นายไพโรจน์ ราชะวัน	
นักโบราณคดี	นายคณวัฒน์ สกฤตพิสิ	
เขียนแบบ	นายธนธร ภัคพิทานต์	
คัดลอก		

คณะกรรมการตรวจการจ้าง

ประธานกรรมการ	นายสุวิทย์ ชัยมงคล (ผู้อำนวยการศูนย์อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเมืองนคร)	
กรรมการ	นายวิเศษ พงษ์ งามโน (ปลัดเทศบาล)	
กรรมการ	นายสมรสิทธิ์ ชื่นและ (เทศบาล ๕)	
กรรมการและเลขานุการ	นายวิเชียร กิตติมาโสโน (เทศบาล ๕)	

ชื่อรูปแบบ

นายชวน โอฬา		
นายชวน วัฒนกระบวน		
สถาปนิก		
ภูมิสถาปนิก		
วิศวกรโยธา		
วิศวกร		
นักวิทยาศาสตร์		

ตรวจ/เห็นชอบ

สถาปนิก	นายสุวิทย์ ชัยมงคล	
ภูมิสถาปนิก	นายไพโรจน์ ราชะวัน	
วิศวกรโยธา	นางจีเพ็ญ นิยะทญาน	
วิศวกรโยธา		
วิศวกรโยธา		
ผู้อำนวยการศูนย์อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเมืองนคร	นายสุวิทย์ ชัยมงคล	
ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรม		

ผู้ขออนุมัติ

อธิบดีกรมศิลปากร	นายสุวิทย์ ชัยมงคล	
------------------	--------------------	--

โดย : โครงการอนุรักษ์โบราณสถานเมืองนครศรีธรรมราช ประจำปี ๒๕๕๐

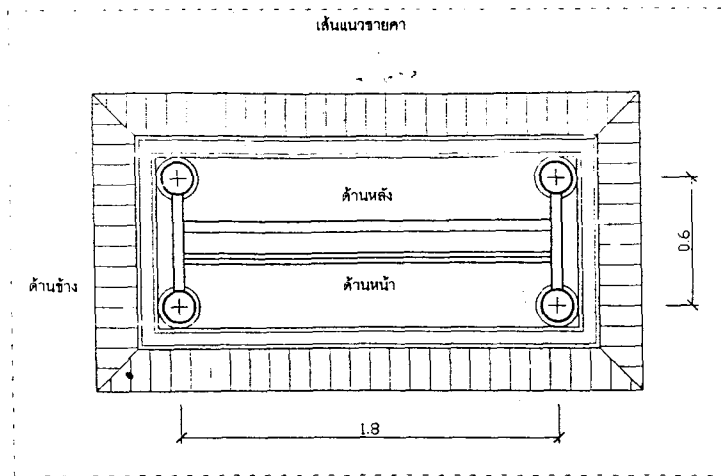
เอกสาร : มีวัดศุภพิทักษ์ วัดตะไกร จังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่	นายชวน	นาย	จำนวนแผ่น
05-2	1:750	2	5

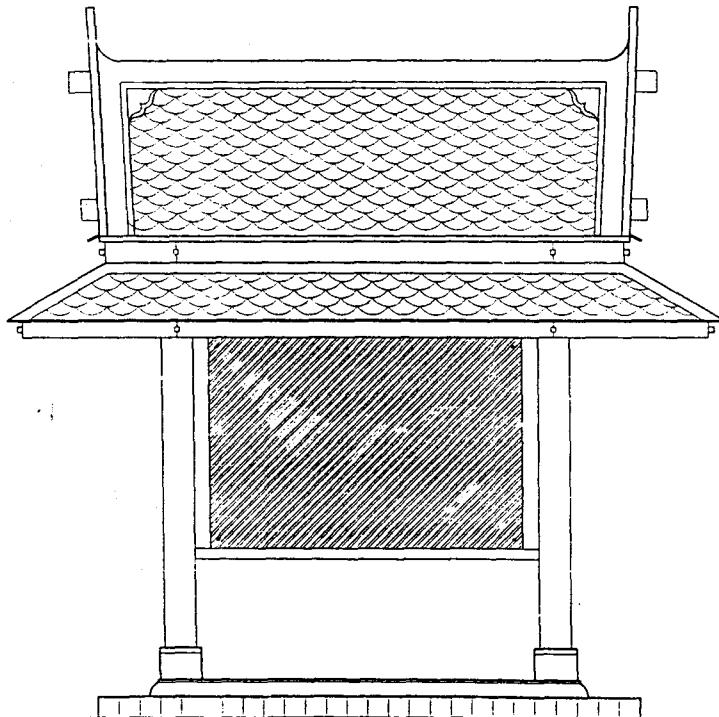
สำนักโบราณคดี

กรมศิลปากร

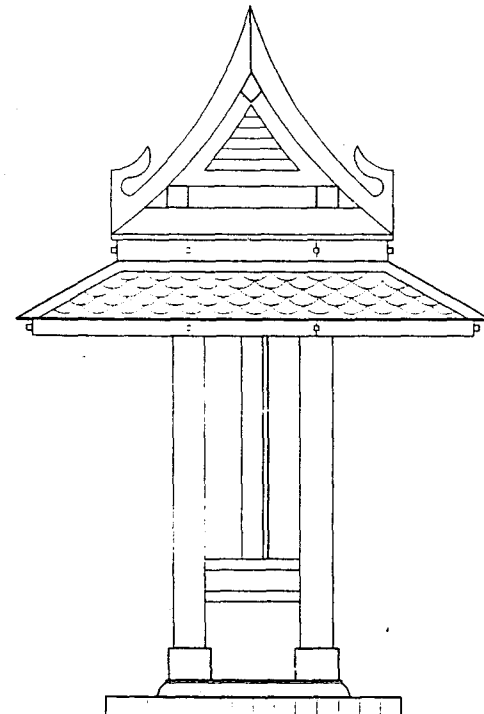

แปลน
มาตราส่วน 1:25

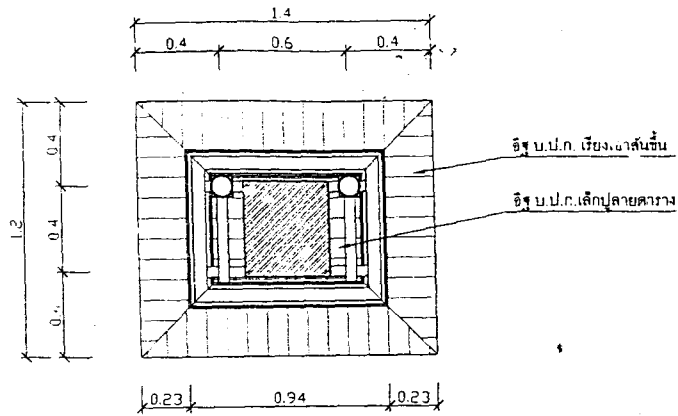

รูปด้านหน้า
มาตราส่วน 1:25

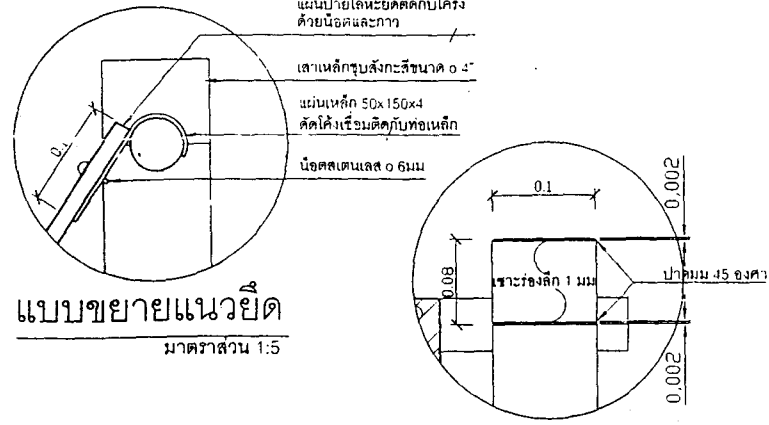

รูปด้านข้าง
มาตราส่วน 1:25

ผังดิน			
ผู้ปฏิบัติงาน			
ชื่อวิชาเขียนแบบ			
รหัสวิชา	นายสุวิทย์ รุ่งแสง		
สถาปัตย์	นายสมชาย รัตนพันธ์		
วิศวกรรม	นายโสมภณ รัตนพันธ์		
นักออกแบบ	นายวิวัฒน์ รัตนพันธ์		
เขียนแบบ	นายสมชาย รัตนพันธ์		
ศิลปะ			
คณะกรรมการตรวจการจ้าง			
ประธานกรรมการ	นายสุวิทย์ รุ่งแสง		
กรรมการ	นายโสมภณ รัตนพันธ์		
กรรมการ	นายสมชาย รัตนพันธ์		
กรรมการตรวจการจ้าง	นายวิวัฒน์ รัตนพันธ์		
ชื่อแบบ			
นายช่างโยธา			
นายช่างศิลปกรรม			
สถาปัตย์			
ภูมิสถาปัตย์			
วิศวกรรมโยธา			
วิศวกรรม			
นักวิทยาศาสตร์			
ตรวจ/เห็นชอบ			
สถาปัตย์	นายสุวิทย์ รุ่งแสง		
ภูมิสถาปัตย์	นายโสมภณ รัตนพันธ์		
วิศวกรรมโยธา	นายวิวัฒน์ รัตนพันธ์		
วิศวกรรม	นายสมชาย รัตนพันธ์		
นักวิทยาศาสตร์	นายสุวิทย์ รุ่งแสง		
ผู้ปฏิบัติงาน			
สถาปัตย์	นายสุวิทย์ รุ่งแสง		
โดย: นายสุวิทย์ รุ่งแสง			
วันที่: ๒๕๕๐			
แบบร่างสถาปัตย์ (๑:๑๕)			
รหัส	นายสุวิทย์ รุ่งแสง	เลขที่	จำนวนหน้า
05-3	1:150	3	1
สำนักโสมภณ			
กรมศิลปากร			

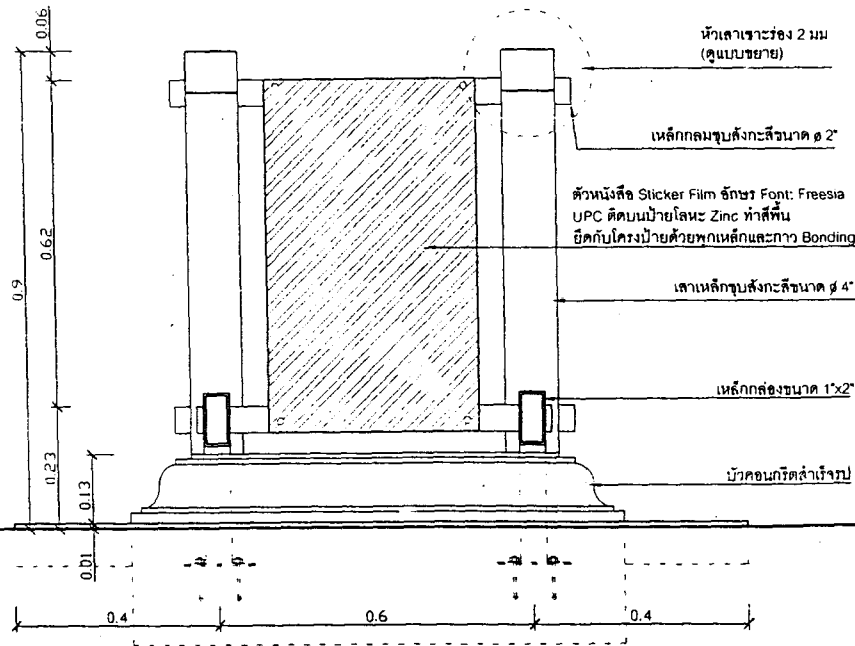

แปลน
มาตราส่วน 1:25

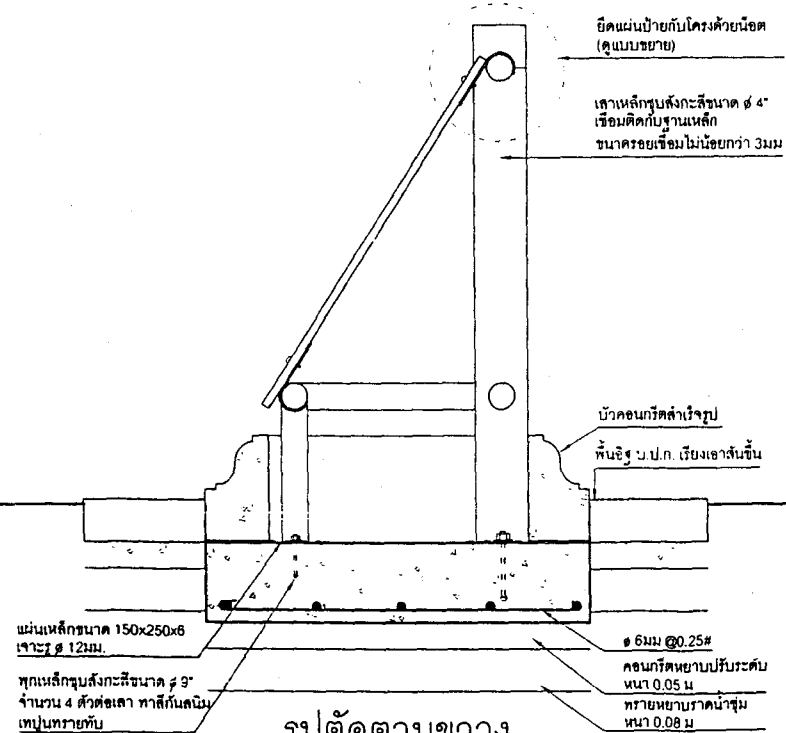

แบบขยายแนวยึด
มาตราส่วน 1:5

แบบขยายหัวเสา
มาตราส่วน 1:5

รูปด้าน
มาตราส่วน 1:10

รูปตัดตามขวาง
มาตราส่วน 1:10

ผู้จัดทำ			
ผู้ปฏิบัติงาน			
ตัวเขียนแบบ			
ร่างวิชา	นายวิชา วิชา		
สถาปัตย์	นายวิชา วิชา		
วิศวกรรม	นายวิชา วิชา		
นักโบราณคดี	นายวิชา วิชา		
เขียนแบบ	นายวิชา วิชา		
ออกแบบ	นายวิชา วิชา		
คณะกรรมการตรวจการจ้าง			
ประธานกรรมการ	นายวิชา วิชา		
กรรมการ	นายวิชา วิชา		
กรรมการ	นายวิชา วิชา		
กรรมการและตรวจ	นายวิชา วิชา		
ออกแบบ			
นายวิชา วิชา			
นายวิชา วิชา			
สถาปัตย์			
ภูมิสถาปัตย์			
วิศวกรรม			
นักโบราณคดี			
ตรวจ/เห็นชอบ			
สถาปัตย์	นายวิชา วิชา		
ภูมิสถาปัตย์	นายวิชา วิชา		
วิศวกรรม	นายวิชา วิชา		
นักโบราณคดี	นายวิชา วิชา		
ผู้อนุมัติ			
สถาปัตย์	นายวิชา วิชา		
โครงการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งวัฒนธรรม ประจำปี ๒๕๕๐			
แบบก่อสร้างอาคาร (๑)			
รหัส	มาตราส่วน	วันที่	จำนวนแผ่น
๐๕-๕	1:750	๕	7
สำนักโบราณคดี			
กรมศิลปากร			

วัดตะไกร

ทำางหุ้นส่วนจำกัด อองชัย กายเพชร